

მ რ ი

№ 14

კვირა, 9 მაისი საზოგადოებრივი, სამეცნიერო და სალიტერატურო ჟურნალი 1910 წ.

ეკონომიური მონობა.

—:—

ჩვენში არსებულ საზოგადოებრივ ცხოვრების დამახასიათებელი ძლიერია ადვილწახსნილობა. სუსტი, გამოუცდელი, უფლებრივად შევიწროებული გამგეობა-გამომგეობის ღუგამა ხდება. ჩაფარა რა არის, იმასაც კი თავი ისე უჭირავს სოფელში, თითქმის ერთი ვინმე ზღაპრული დესპოტი იყოს. ამ უფლებებში, დარბევამ, ბრალისა და უბრალოს ერთნაირ შეწუხებამ სოფელი დასცა პოლიტიკურად. მას აღარ ძალუძს თავისი მტრული უფლებაც დაიცვას, მას ეძნელება წინააღმდეგობა გაუწიოს მისი პირიუბების გამოუფუტ და ამჯობინებს უფლებგვარი ხარჯი, ჯარიმა, ქრთამი იხადოს, ოდნებაც თავისი ბუნებრივი მტარცველები დროებით მაინც შეახერხოს, დახუმოს. იშვიათია ისეთი შემთხვევა, რომ სოფლის უბრალო მახელები სოფლის სიმდიდრეს არ ფლანგავდეს, ქრთამს არ იღებდენ, ხალხს არ არბევდენ. სოფელიც ხედავს უფლებიერს ამას, მაგრამ სდუმს, რადგან იცის, რომ ვინც მას აწუხებს, იმას ზურგიც მაგარი აქვს და მასთან ბრძოლაც შეტად ძნელი და სასიუათოა, იმიტომ რომ ვისაც რამე თანამდებობა ჩუგდია ხელში, ის მარტო თავის უფლებას გრძობს და არას დროს თავისი მოვლულობა არ ახსოვს. არც არის რამე ისეთი დაწესებულება, რომელიც მოვლუობას მოაგონებდეს, რომელიც მას განსახლებურად კალაშოტში ჩააგდებდეს და რომელიმე მის საქციელს უკანონოდ სცნობდეს სოფელიც სუსტი, შეუგნებელი სდუმს და იხრება ძლიერთა წინაშე. სოფლის თვითმართვლობა მათრახის ქვეშ არარად იქცა, სოფელი ვერ ამჯობინებს თავის ზნეობრივ ვინაობას და უფლებთვის ის იმარჯვებს, ვისაც მათრახიანი სწყალობს. ჩვენდა სამწუხაროდ ამჟამად დროს ეგრედ წოდებული განათლებული ხალხი, რომელსაც, რაც უნდა იყოს, შეტი თავმოყვარეობა

და შეგნება აქვს, სოფელს გაუბრის, კრიდება. ოც სოფელს შემოვლით ისე, რომ ვერც ერთ ცოტადენ გონებით მომუშავე შეურხეს ვერ იზოვით. «მომრავალსამიერე» შემამულენი ხომ სოფლისთვის დუთის რისხვას. ამას წინაღ შემთხვევა გვეჩნდა გარედ კახეთის ერთს დიდ სოფელში გვეხსა ხალხის გულშემტკივარ ინტელიგენტების ხალხის საქმეშივე ჩარევა. ამ პირთ გადაუწვევით ისე მოაწონ !ოფლინ საქმე, რომ სოფლის სიმდიდრე არ იფლანგებოდეს, და რცც ეს პირნი ეცნობიან სოფლის მოხელეთა მოქმედებას, გაცტებულნი რჩებიან. ისეთი მოხელე არ ეოფიდა, რომ იფული ამა თუ იმ წყაროდან შემოსული, არ გაეფლანგა. სოფელს სულ ეგება ისე უფურებს, როგორც უდედოდ დარჩენილ წიწილს ქარი. აი თუნდა წაიკითხეთ „ჩვენი გაზეთის“ მე-28 ნომერში მოთავსებული კორესპონდენციის სოფელ დიდ გავაზიდან. „შიმშილობა, აუტანელი გადასახადები თუმიცა თითქმის უფელ წელს შეორდებოდა, — იწერება კორესპონდენტი, — მაგრამ 1908 წელი მიწასთან გამასწორებელი გახდა აქურ გლეხ-კაცობისთვის, მთავრობის მამასხლისი ოთხი ჩაფრით, აუტანელი ჯარიმები, დარბევა-წიოკება ჩუეულებრივ მოვლენად გადაიქცა“. ამ მდგომარეობაში შოფ სოფელს ვენახების წამალი ესტროება, მას კარგად იცის, რომ მშველელი ამ შემთხვევაში არავინ ჭყავს და ამიტომ ცდილობს თვითონ უზატრონოს თავის თავს, მაგრამ ამ დროს საქმეში „ბნელი ძლები“ ჩერევა და წამლის შეძენას კისრულბენ ბ. ივანე ვახვანიშვილი და მომრიგებელი შუამავალი ბ. თარხნიშვილი. აიღებენ სოფლის იფულს, წამალს ძვირად იეიდიან, გადის დროს და სოფელს აზარიშს არ აბარებენ. თუმიცა სოფლის აზარიშით დახარჯულია 2496 მან., ხოლო სოფლის იფული კი წაღებულია 4000 მან., მაგრამ წამლები მაინც მოვლედ არ სოფლიან თავის თავს აზარიში მისცენ სოფელს. წვირად და სხვილ მოხელეთა და ამ სოფლის ძლიერთა მიერ ხალხის მუდმივმა უფლებამ ისე მაგარი ფესვები გაიდგა ჩვენს ცხოვრებაში, რომ შესიერადც შესცავდა

ხალხის შეხედულება. ამას წინადა ერთმა დამსახურებულმა და მატყვეტეულმა ღენერალმა სთქვა: ჩემ სოფელში აშკარად ამბობენ—ჩვენს ღენერალს ბანკში შენახული აქვს შვიდი მილიონი და ის კი არ იცის, რომ... აქ შეჩერდა ღენერალი.—ცხადია, ხალხს ვერ წარმოუდგენია სამსახური ისე, რომ ქრთამებს არ იღებენ, არ იზარავენ და ამ გზით არ მდიდრდებოდნენ.

ერთი მხრით ისეთმა წესებმა, რომ სამ კაცს თავის მოურა ისე არ შეუძლია, თუ ჩათვლით თავზე არ ადგია, მეორე მხრით თავისუფალმა თარეშმა ყველა ძლიერთა სოფელი დასუსტეს, უკიდურეს წერტილამდე შეისუსტეს მასში არსებისათვის ბრძოლაში საჭირო თავის დაცვის ადგილ. და ხომ მოგეხსენებათ, რომ დასუსტებულ სხეულს ყოველი ზარალი ადვილად იმტანის. ისიც მოგეხსენებათ, რომ თუ საფუძვლიანი ზარალი უმარად მრავლდება. ჩვენდა სამწუხაროდ, ჩვენი მწერლობა არ აქცევს ჯეროვან ყურადღებას ჩვენ ეკონომიურ ცხოვრებას. გასული წლები უთავდავი კორესპონდენცია იბეჭდება სრულიად წვრილმან შემთხვევების შესახებ, ხოლო ისეთ დიდ მოვლენას, როგორც არის მოსავლის გასაღება არავინ უყრადღებს არ აზერობს. იმავე დროს კი ჩვენში კარგა ხანია წესი შემოვიდა. რომ მომავალი წლის მოსავალი წინა წელიწადს იყიდება, თქვენ ბაღი გაქვთ, მოდის ჩარხი და გეუბნებათ: გინდა ნარდად აქიდანვე გამოიკვლი და მომავალი წლის მოსავალში რომც თუმანს მოგცემო. ცხადია, რომ ჩარხი თუ წინ ეყუდს იძლევა, მას სახეში აქვს თავის, თანხის სულ რომ არ იყოს, ერთი ათად გადიდება. ამხარად გამოდის, რომ ბაღის მატყვეტის ჩარხებისათვის მუშაობს. სხვა მდიდრდება მისი ოფლით, ხოლო ის ძველებურადვე წლითი-წლითით გაუფლებელი და ტყავ-გამძვრალი რჩება. მიეცით ამ წვრილ მემამულეთ საშვადება სული მთიბრუნონ, უჩვენეთ გზა ბაზრისაკენ, გაუსწავით კრედიტი და ისიც თქვენს წამოადგება.

მაგრამ ვინ უნდა მოასერხოს ეს საქმე? თვითმართველობა ჩვენში არ არის. დავაარსეთ ერთი ბანკი, რომელსაც სამეურნეო დავარქვით, მაგრამ შიგ ისეთი ზირები ჩავსვიო, რომელნიც ყოველივე ცოცხალ საქმეს გაურბიან. ხომ მოგეხსენებათ, ერთი მტკნარა სახელად მორცხვი მიმოზა ჰქვია. საკმარისია მიუხელოვდეთ, რომ მაშინვე შეიკუმშოს, ხელი არ მახლოვო. ისე ჩვენი სამეურნეო ბანკის გამგეობა. ოდნად მათ მუდრთვას ნუ დაუშლით და თუნდ ქვა ქვაზე ნუ დარჩენილთ. მკვიდრად ჩაკეტილი სხედან და ტკბილ საუბრებს შეეძგვიან. უსაქმურობა ხომ საერთო მოვლენა ჩვენს ცხოვრებაში და აბა ვინ უსაყვედურებს მათ.

ამ ნაირად გაიხედ-გამოიხედავ, ვერსად ვერ ვხედავ ისეთ დაწესებულებებს, რომელსაც შეუძლია ხალხს უშველას და გამოიხსნას იმ ეკონომიურ მთხრობისგან, რომელშიაც ის ჩავარდნილა. ჯერ-ჯერობით დაგვრჩენია ერთი რამე: საქმე მანინ ჯეროვანად შევისწავლოთ. გაცილებით უმჯობესი იქნება ამა თუ იმ სოფელში მომწვედულები ცო-

ტად თუ ბევრად შეგნებულნი ზირნი შეკრებდნენ და წვრილებით და სწორს ცნობებს იმის შესახებ, თუ ვინ აქვს მოსავალი და გირავნობა და რა ზირებში იყოს მათი როგორ გაუედინა წინდაწინვე მოსავალი. ამასთანავე საჭიროა უფრო შეგნებულნი კულტურის მესაკუთრენი, როგორც მაგ., ქართლში ისეთი ფურცელად, გამოვიდნენ თავის ბაღების ფარგლიდან და შეეცადონ შეაკვირონ თავისი თანამეუღლენი, რომ საერთო ძალით თავი დააწვიონ იმ განმანადგურებელ წესებს, რომელიც უმატრობობამ, საერთო დაუძლეობამ და შეუძლებლობამ გაამიჯნა ჩვენში.

შვების თავადი

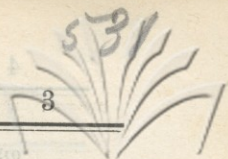
—ოჰ, მუდამ ტკბილი თავისუფლებავ, ვით დაგატყვეონ, ცივ ბორკილებში? არსად ანათებ ისე ძლიერად, როგორც ამ ბედკრულს საპყრობილეში!
ბაირონი.

I.

ციხე ზირქუში წყალს გადაჭურებს
გულხანრობილი და სევდიანი;
ნიაფი მთისა თავს დაჭქვითინებს
თვალგრემლიანი, მსუბუქ-ფრთიანი:

— „ჩუ სთვლავო, ნესტიანო, რად მოესწარ ჟამს ბედკრულსა? ვინ მოსთვალოს, თუ რავდენ შვილს სულს უშინავ წამებულსა? თავისუფლად მე აღვზარდე, მაღალ მთისა ვასვი წყარო; დამიბრუნე, რად წამართვი, მსურს კვლავ ერთი შევიყვარო! რად მიეცი მწუხარებას? რას ერჩიდი, რა გინდოდა? წინად შენით თავს იცავდა და სიამით ივსებოდა... დღეს-კი მონა შორეულის სველს კედლებში იტანჯება; დამიბრუნე კვლავ მიჯნური, შეიბრძლე, სული ჰხედება“!...

— ასე მოსთქვამდა მწუხრის ნიაფი, ციხე ზირქუში ხმას არ იღებდა;

წყლიც შესთხოვდა ოხვრა-დუღუნით
და თან შავს ტალღებს კლდეს ახეთქებდა...

II

საზერობილეში ზის მარწყენილი
ხალხთა თავადი კეთილ დღეობის,
ხელფეხი უღვთოდ დაუბრკიათ
და გაუნდათ მსხვერპლი მონობის.

მტერს მოუხდა, შეურაცხველი
თავისუფლების დაფნის გვირგვინი;
გულს ადარ უღობის მას, ავ-გესლანს
ხამუს-ანდილის დედას ქვითინი.

ვიდამ იზრუნოს ობოლ ხალხისთვის?
ქვრივს ვინ შეუშრის ცრემლი მდუღარე?
ციხის კედლებსაც უწევს გარედან
ხმა მგლოვარე და ხმა მწუხარე!...

III

თავადსა სძინავს და ესომრება
ტურფა წაღკოტი ავგავბუელი;
იქ შაშვი ჭკალბის და აქ ბუღბუელი
უძახის სატრფოს აღტაცბუელი.

აღამის თვალთ ჯერ არ ნახული,
წითლად გაშლილა უვავლით ბუჩქნარი;
შარავანდელით გაბრწყინვბუელი
შორს ვაშვი მოსხანს უხარმაზარი.

უხილავ ხელით კარი გაიღო,
შვიდნი ასულნი მწეობრად გამოხნდენ:
ხელი ხელს ჭქანდათ ჩაჭიდბუელი
და მოხდენილად იღიმებოდენ.

თითქოს მას კიდეც მოუხლავდნენ,
გარსა უვლიდნენ ტუბილად მდეროდნენ;
უვავის აურიდნენ ედემს მოკრეფილს
და თეთრ ბურუსში იმალებოდნენ.

IV

შვების თავადი.

ჭოი ასულნო, სიდან მოსულხართ?
სულს აგრძობობნეთ თქვენ ნეტარება!
აწ რას მაუწყებთ სმისარულთს,
წყვლიადი ოდეს გამანათლება?

ერთ დროს მეც ვივავ ემა ბენიერი,
სიცოცხლეს ვქმნიდი, ვფენდი მზის სხივებს;
ხალხმა თავადად ამომიჩხია
და თვის მეუფედ დამაკვირგინეს.

დღეს-კი წამერთვა თავისუფლება
არ მაქვს სახელი, არცა დიდება,
თქვენ გავფათ სატრფო და სხვამ მომტაცა,
მისთვის დღეს ვგოდებ, არ მესვენება.

შვიდნი ასულნი.

ჯადო-სამყაროს ჩვენ ვართ ასულნი
ერთად ნაშობნი, მარად ერთგულნი...

ზოგს შეეპას ვაძლევეთ, ზოგსაც სიმდიდრეს
ზოგს სიუფარულით გული ენთება;
სხვა და სხვა დარგი ხელფენების
მართ-ადენ ჩვენით წარმოიშვება!

ვსცნობრობთ თანხმობით და განუერებად,
ჩვენში არც ერთი არ იხატება;
მოვსუფაროთ შენთან, გვსურს ბედსა გწოთ,—
ჩვენი სახელი არის ცნობრება!

შვების თავადი.

და მე ცნობრება ტანჯვად გადაქცა,
ცრემლითა ფრქვევას განუწვევბელი;
მოდით, ასულნო, ობლად შეთნიღვარ,
კვლავ შემსუფარეთ წუთისოფელი!

ს ი ე ვ ა რ უ ლ ი.

შენ ამ ბაღიდან ვეღარსად წახვალ,
ია-ვარდს დაჭკრეფ ახლად გადაშლილს;
ერთს შეგიკუებ და შეგიუვარებ,
მკერდს მოგვერდნობი სიაშით აღვსილს.

ჩვენს სიღიადეს ვერვინ მისწვდება,
ბევრს გულს აღუძრავს შურსა, სიხანულს;
დღეს შენ ჩემი ხარ, გრძობის სხვის გაფრქვევ,
მე მეძახიან წმინდა სიუფარულს.

მშვენიერება.

შენსა სიცოცხლეს მოვქსოვ მრავალფერად,
შუქი ნათელი ამობრწყინდება;
გაგანებტაკებ, გაგხდი ნარნარად,
სახეს დაგქრდღეს მშვეხიერება!

ხელოვნება.

ხელში ჩანგს მოგცემ, აწკრიალებ,
ღვთიურ სიმღერით შესძრავ სამყაროს;
ხან ცრემლს დააფრქვევ, ხან გაიღიმებ,—
შენს ჭანგის ძაღს ვინ შეეღაროს?!

სიმდიდრე.

ეკლიან გზასა აგიუვავილებ,
და მიგიუხნებ გოდება-ჩივილს,
აგიგებ ძვირფასს აღმასის კომპებს
და თავს დაგადგავ სიმდიდრის გვირგვინს.
და, მაშინ ჭნახე, შენს უოგელს სიტევას,
ძალა ექმნება და ძლიერება;
დაგიმონავებ სოფელს და ზეცას,
შენზედ მდიდარი არვინ იქნება!

ს ი ბ რ ძ ნ ე.

მე აზრსა მოგცემ და დავბრძენებ,
ცნობრების მიზანს მაშინ მიხვდება;
განსჭვრეტ ბუნების იღუმალ ძაღს
და ნაზ ოცნებით ცად ამადღდება!

თ ა ვ ი ს უ ფ ლ ე ბ ა.

დღეს არწივი ხარ ფრთებ-მოკვეცილი,
მესმის, ტვეედ ქმნილის კვნეს-ავება;
მეც შენთანა ვარ და შენ უხეზოდ
ვაი, რომ ქვეყნად არ გეცოცხლება!

თავადს მე ვაძლევ შემომქმედ ძლას,
 მონას ვაბრძოლებ, სისხლს ვაღვრევენებ;
 ჩემის მახვილით მოურიდებლად
 შავს ბორცებს და ვაძლევინებ.

მე ვასუფდგმულვ ამას მთის შვილებს
 და ჩემში ღვივის ბუნებებს;
 გაშალე ფრთები! ნუ ხარ მოწყენით,
 შენთან არს ერთად თავისუფლება!

შვების თავადი.

ოჰ, რა კარგნი ხართ და მომხიბლველნი!
 სულსა შეწვია სიამოვნება;
 მკვდრეთით ადვსდგები სამარადისად,
 უფლება თავადს დამიბრუნდება!

ოჰ, ჩქარა, ჩქარა!... მსურს გავექურთ
 და ვანუგეშო დედა ობოლი;
 უმედობით სტირის და სჭკნება,
 ვით შემდგომის ნარჩი ფათობლი.

ჩემს ერს დაცემულს კვლად ავფადგენ
 და ტუფე მიჯნურიც დამიბრუნდება;
 შეგების სიმღერას დავსძახებთ ერთად,
 არც შეიბღაღვის ჩვენი უფლება!...

V.

შორს, მთის გადაღმა რა გაკაშკაშდა,
 სხივების ეტლით მოჭქრის ცისკარი;
 გამოედვიდა საბრძოლ ტუსადს...
 ანუგეშებდა მხალხლ სიხმარა!...

ა. შანშიაშვილი.

სახიფათო ხუმრობა

—:--

(ნ ო ვ ე ლ ლ ა)

აფიცერთა საკრებულოში ნელ-ნელა იკრიბებოდნენ №-ის პოლკის აფიცრები.

სიცხისაგან დაღლილ-დათენთილნი აქედ-იქიდან უხალისოდ მიაბიჯებდნენ ისინი შესავლისაკენ, წინ დაწინვე დარწმუნებულნი, რომ ვერც იქ და ვერც ვერსად ვერ იპოვნენ სიგრილესა და მხიარულებას, რაც მათ მეტის მეტად სწყუროდათ, რადგან იმ აგარაკში, სადაც ისინი იმ ზაფხულზე ზენად იდგნენ, რაღაცა მიზეზების გამო სააგარაკოდ თითქმის არავინ არ მივიდა და აფიცერთა წრეში საშინელი მოწყენილობა სუფევდა.

ერთად ერთი გასართობი ადგილი მათივე საკრებულო იყო, სადაც საღამოობით იკრიბებოდნენ, ყინულში გაციებულ სასმელებს სვამდნენ, თამაშობ-

დნენ ქალაქსა, ბილიარდს და ხან და ხან ითვებოდნენ კიდევ.

მთელი შენობის ფანჯრები და კარები ღია იყო, მაგრამ ოთახებში მაინც მუხუთული ჰაერი იდგა და, თუმცა აფიცრებს უკვე ოც კაცამდე მოეყარა თავი, სრული სიჩუმე სუფევდა, რასაც დრო გამოშვებით არღვევდა სხვა და სხვა ოთახებიდან მონასმენი ბილიარდის შარების ყრუ რახუნნი და მალალი, ბატონური ბრძანებანი:

- ეი, ბიჭო, ლუდი!
- ლიმონის წყალი, ჰეი!
- ცივი იყოს, თორემ ტყავს გაგაძრობ!

ამ ყვირილზე სალდათები მთლად ირეოდნენ. გაოფლიანებული სახეებითა და ხელებით წინ და უკან უშნოდ დარბოდნენ და ყოველ გვარ ბრძანებას რაღაცა შიშით ასრულებდნენ.

დიდ ზალაში, სადაც აქა-იქ გაფანტული იყო ტყავით, გადაკრული რბილი სავარძლები, ოთხი აფიცერი სხვა და სხვა კუთხეში მიმსხდარიყვნენ, სახეები მალლა აეშვირათ და, წყლიდან ნაპირზე გადმოვარდნილ თევზებივით, ჰაერს ხარბად სუნთქავდნენ.

ლაპარაკის გუნებაზე არავინ იყო. ყველანი უცდიდნენ იმ ნეტარ დროს, როდესაც დაბინდებოდა და ახლო-მახლო მდებარე მთებიდან გრილი სიო დაბერავდა. მანამდისინ კი გაყუჩებულნი ისხდნენ სავარძლებში და სცდილობდნენ არ განძრეულიყვნენ და არ გაოფლიანებულიყვნენ. მხოლოდ ერთი მათგანი, დაბალი ტანის, ჩასუქებული, დიდულვაშებიანი შტაბს-კაპიტანი ერთ ალაგს ვერ ისვენებდა, სავარძელში ტოკავდა და ამიტომაც გახურებულ სახეზე გამუდმებით იწმენდა ოფლსა და ძალზე ქშინავდა.

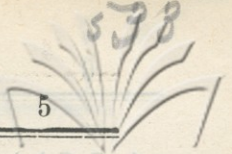
ბოლოს ერთხელ კიდევ მაგრად შეინძრა სავარძელში, ფეხზე წამოვარდა და დაიყვირა:

— არა, მეტის მეტი უსამართლობაა! მეტის მეტი—ამბობდა ის თავ-ჩაღუნული, თითქოს იატაკს ჩასძახისო.—სამსახურში მე ბევრი უსამართლობა გამომიცლია, ბევრჯელ შეურაცყოფაც კი მოუყენებიათ, მაგრამ ეს მეტის მეტია, ეს ყოველ უსამართლობას აღემატება!...

ეს სიტყვები თითქოს ამხანაგებს არ გაუგონია, ყურიც არ შეიბერტყეს, მხოლოდ ერთმა გამხდარმა, ფერ-მიხდილმა აფიცერმა გვერდზე გაჰხედა მას და უხალისო ღიმილით უთხრა:

— შენ კიდევ იმაზე გაქვს ლაპარაკი?

— მაშ რაზე უნდა მქონდეს ლაპარაკი?—ხმას უმატა შტაბს-კაპიტანმა და იმისკენ გასწია—შენთვის ეს არაფერია, რასაკვირველია, მაგრამ ზოგიც მე მკითხე! შენ იცი, ჩემი ცოლი ორსულად იყო ჩემ პირველ შვილზე, ეს ჩინი რომ მივიღე, ახლა ჩემი შვილი გიმნაზიის მესამე კლასშია და გიკვირს, რომ კიდევ ამაზე მაქვს ლაპარაკი? არ მეკუთვნოდა მე ტოტის უფროსობა? ჰა, შენ გეკითხები, არ მეკუთვნ-

ნოდა?—მეტის მეტად ცხარობდა შტაბსკაპიტანი და ხმას თანდათან უწვრილებდა.

ამხანაგმა ქვევიდან ზევით შეხედა ღ იმავე ღიმილით უპასუხა:

— გეკუთვნოდა! მოგცემდნენ კიდევ, მაგრამ რას იზამ, ის პეტერბურგელი მაიმუნი რომ წინ გადაგეღობა!

— მერე? მერე? რად უნდა გადამლობებოდა? რად მისცეს მას უპირატესობა?

— იმიტომ რომ ის გვარდიელია, პეტერბურგელი! — აბრაზებდა ფერ-მიხდილი ამხანაგი.

— ის გამოგდებულია გვარდიიდანაც და პეტერბურგიდანაც!—სთქვა შტაბს-კაპიტანმა იმ კილოთი, რომელსაც მისი აზრით, მთლად უნდა მოელო ბოლო როგორც ამ ლაპარაკისთვის, ისე იმისთვის, ვიზედაც მათ ჰქონდათ ლაპარაკი, მაგრამ ამხანაგი არ სცხრებოდა:

— გვარდიიდან გამოგდებული პრაპორშჩიკი, ჩვენს პორუჩიკს უდრის! პეტერბურგსა და ჩვენს სოფელს შორისაც დიდი განსხვავებაა! — გესლიანად გაიცინა იმან და შემდეგ დაუმატა — მერე დიდი კაცის შეილია, ჩემო კარგო.

შტაბს-კაპიტანი მთლად აინთო.

— მერე რა? მერე რა?

— მერე ისა, რომ კავკასია დღესაც ამაყობს იმითი, რომ პუშკინი აქ დასასჯელად გამოგზავნეს, ჩვენც უნდა ვიამაყოთ, რომ გვარდიიდან ჩვენს პოლკში აფიცრები დასასჯელად გადმოიყვანეს!

— ფუუუ! — მაგრად დააფურთხა იატაკზე შტაბს-კაპიტანმა და გვერდზე გატრიალდა

ამ უკანასკნელ საქციელზე ყველა იქ მყოფთ სიცილი წასქდათ და, რომ ეს სიცილი ამხანაგს შეურაცყოფად არ მიელო, ერთმა მათგანმა დაუმატა:

— არა, მართლა და რა როტის უფროსი უნდა იყვეს ეს გვარდიელი ფრანტი. ჯერ ერთი ჩვენი სამსახურისა არა გაეგება რა. მერეა და მაგის თავში არშიყობისა, ცეკვისა და კოხტად ჩაცმა-დახურვის მეტი არა არის რა.

— ეგ არის და! — უცბად შემოტრიალდა შტაბს-კაპიტანი და ისევ ამხანაგებთან მიიჭრა—და იცით კიდევ რა არის? მალე ჩვენს ცოლებს დაუწყებს არშიყობას! აი ნახავთ, აი ნახავთ! ეგ, ეტყობა, ისეთი სალახანა, ისეთი განებივრებული, გასაძაგლებული...

შტაბს-კაპიტანს კიდევ რაღაცა უნდა ეთქვა, მაგრამ ოთახში რაღაცა ჩოჩქოლი შეიქნა და ყველამ ერთხმად მიადხეს:

— სსუუ!.. მოდის!

ამ სიტყვებთან ერთად ოთახში შემოვიდა კოხტად გამოწყობილი, ჯერ კიდევ ახალგაზდა აფიცერი. დაწმენდილი, დასუფთავებული, მოვლილი სახე, ფერ-მიხდილი პირის კანი, ნაღვლიანი და თანაც ამაყი გამომეტყველების ცისფერი თვალები ნა-

თლად ამტკიცებდა, რომ ის მაღალ წრეს ეკუთვნოდა და ამ კრებულში და ამ მიყრუებულ ადგილში მხოლოდ შემთხვევით მოხვდა.

— საა...მო მშვიდობისა, ბა...ტონებო!

წარმოსთქვა იმან იმ ხმითა და იმ კილოთი, რომელიც ერთგვარ მეცნიერულ საგნადაა გახდარი ყოველ ჰკუთ მსუბუქ არისტოკრატ ყმაწვილისათვის.

სალამზე აფიცრის ზოგმა ხმა სულ არ გასცა, ზოგმა ჩუმად თავი დაუკრა.

შტაბს-კაპიტანმა მაინც დაამთავრა გაწყვეტილი ლაპარაკი.

— მე თქვენ გარწმუნებთ, ეს ასე იქნება! — სთქვა იმან და ახალგაზდა აფიცრის სალამზე ზურგი შეუქცია.

ახალ-მოსულმა შეამჩნია ცარიელი ადგილი ტანისა და თავის მოხევით, დინჯათ მიუახლოვდა, სავარძელს, შიგ მოწყვეტილი ჩაეშვა და ხმა-მაღლა ამოიხვნეშა!

— უფ, რა საშინელი მოწყენილობაა! — ზანტად სთქვა იმან და ხმა რომ არავინ გასცა, პატარა ხნის შემდეგ დაუმატა — უნდა გითხრათ, რომ მე აქაურობა მეტად მომწონს, მშვენებლობა რამ არის ეს მყუდროება, ეს ერთი-ერთმანეთში სადა, უბრალო დამოკიდებულობა, ყველა ეს მეტად კარგია. პეტერბურგი ამ მხრივ საშინელება რამეს წარმოადგენს. იქ ცხოვრება ისეთია, რომ მუდამ გამოკიშული უნდა იყვე, როგორც სალდათი აფიცრის წინაშე, ისე რომ მე კიდევაც გამეხარდა, რომ აქეთ გადმომიყვანეს, იქაური ცხოვრება მომბეზრდა, აქ კი სულთაც და ხორცითაც დავისვენე, მაგრამ... ეეეე... ყველა ამას... ერთი... დიდი ნაკლულევანება აქვს.

— რა ნაკლულევანება? — სარკასტიული ღიმილით ჰკითხა ფერ-მიხდილმა კაპიტანმა

— ეეე... აბა, როგორ გითხრათ!.. გმ... საზოგადოდ ყმაწვილ კაცს სწყურია, ასე რომ ვსთქვათ, ქალის ეეე... აღერსი... მეგობრობა. ჩვენი მეგობრობა სხვა არის, ნაზსა და ნარნარ ქმნილების მეგობრობა კი სულ სხვა. მე... მიყვარს ქეიფი, არშიყობა, სამსახურიც მიყვარს, მაგრამ... ხანდახან ამგვარ ქალის ფეხთა წინ დავდებ და დასვენება პირდაპირ მომწყურდება ხოლმე.

ამ ლაპარაკის დროს იქ მყოფნი ხშირად ერთმანეთს შეხედავდნენ და თვალს ჩაუკრავდნენ ხოლმე. შტაბს-კაპიტანი ერთ ალაგს შეჩერებულიყო და თვალს არ აშორებდა ყმაწვილს აფიცრს.

— შეირთეთ ცოლი! — შენიშნა ვილამაც.

— ცოლი?! — ნაძალადევად გადინარხარა აფიცრმა — ჰა, ჰა, ჰა! ერთი მითხარით ცოლის ფეხთა წინ ვის დაუსვენია როდისმე!

— მაშ იცით, რა გითხრათ? — მივარდა მას შტაბს-კაპიტანი და ცოფები გადმოყარა — თქვენ...

თქვენ ნებას არავინ მოგცემთ, სხვის ცოლის ფეხთა წინ დაისვენოთ!

— მე. ეგ არ მითქვამს, მეგობარო—დინჯად, აუჩქარებლივ მიუგო იმან—არ დაგავიწყდეთ, რომ... მე დასვენებაზე ვლაპარაკობ და როდესაც გული გიფანცქალეხს, აი ახლა გააღებს ქმარი კარებს და ქორივით დაგეცემოთ თავზე, მერწმუნეთ, იქ ვერ დაისვენებთ. ეს ერთი, მეორეც ისა რომ ცოლი, ვისიც უნდა იყვეს იგი, თუ ნამდვილი ცოლია, ჩემთვის არავითარ ინტერესს არ წარმოადგენს. მე... ვგულისხმობ ქალს, არა ცოლს, თავის უფალს და იმავე დროს უფალს ყველა მამაკაცებისას.

შტაბ-კაპიტანს ამაზე უნდოდა რაღაც ეპასუხნა, მაგრამ ფერ მიხდილმა კაპიტანმა აღარ დააცადა.

იმან გადახედა ამხანაგებს და მრავალმნიშვნელოვანად თვალი ჩაუკრა. თითქოს ამბობდა: დამაცათ, ამ კაცს რა ოინი ვუყავო და შემდეგ ახალგაზდა აფიცერს მიმართა:

— მესმის, რა გვარ ქალებზედაც ლაპარაკობთ, კარგად მესმის და თანახმაც ვარ თქვენი, მაგრამ სასოწარტიკველებას ტყუილად მისცემიხართ, აქ თუმცა მიყრუებული ადგილია, მაგრამ მაგ გვარი ქალებიც არიან. რად გგონიათ რომ არ არიან?

ყმაწვილმა ზეზე წამოიწია და ოდნავ გაკვირვებულმა ყური მიუგდო მოლაპარაკეს.

— ერთი ასეთი ქალი, აი ავერ, ხომ ხედავთ აი იმ სახლებს—მიუთითა კაპიტანმა ორ სართულიან, დიდ შენობაზე, რომელიც ღია ფანჯარიდან კარგად სჩანდა მაგ სახლებში სცხოვრობს.

ყველამ მიიხედა იქით, საიდანაც კაპიტანი უჩვენებდა და ახალგაზდა აფიცერის გარდა ყველას სახეზე გაკვირვება და ცოტა არ იყოს შიშიც დაეტყო.

ამ სახლებში იღვა იმათი პოლკის უფროსი, რომელსაც ჰყავდა გასათხოვარი ქალი 17—18 წლისა, რომლისთვისაც ბევრი ახალგაზრდა აფიცერი ჩუმად, სხვის გაუგებლად ოხრავდა, მაგრამ ვერც მამისა და ვერც ქალის გული ვერავის მოეგო.

ფერ-მიხდილმა კაპიტანმა ერთხელ კიდევ ჩაუკრა თვალი ამხანაგებს და განაგრძო.

— მშვენიერი ქალია, მაგისთანა ქალს პეტერბურგშიაც ვერ ნახავთ!

— მოითმინეთ—ეჭვით წარმოსთქვა ყმაწვილმა—თუ მართლა მაგრე მშვენიერია. აქ.. აქ რას აკეთებს?

— ვინ იცის, რა ქარი ვის სად გადაადგებს—მიუგო კაპიტანმა—მე მხოლოდ ეს ვიცი, რომ ქალი ანგელოზსა ჰგავს.

- დიდხანია აქ არის?—
- ერთი თვეა, რაც ჩამოვიდა.
- მაშ არა ხუმრობთ?
- მე ხუმრობა საზოგადოდ არ მიყვარს.
- მერე?

— მერე რა?
— დაიცადეთ, რაღაცა უნდა მეთქვა, ჰო... მისი ნახვა კაცს ძვირად დაუჯდება?

— ოცდა ხუთი მანეთიდან ათ თუმნამდე.
— გმ... — სთქვა ყმაწვილმა და ფანჯარას თვალს არ აშორებდა.

— მაშ ლამაზია, ჰა? —იკითხა ცოტა ხნის შემდეგ.

— მეტის მეტი!
— გმ... — ყმაწვილი კარგა ხანს იდგა ფანჯარასთან, შემდეგ გატრიალდა და ნელის ნაბიჯით, ჩაფიქრებული ბუფეტისაკენ გაემართა. იმის გასვლა იყო და ყველამ გულიანად გადიხარხარეს.

— რა ხუმარა ხართ, ანდრეი პეტროვიჩი, დაიჯერა განა?—იცინოდა უწვევრ-ულვაშო ახალგაზდა პოდპორუჩიკი, რომელსაც იმ ქალის გაცნობაც კი ვერ მოეხერხებინა.

არ იცინოდა მხოლოდ შტაბს-კაპიტანი.

— სულელი არ არის, მაშ რა არის?—ამბობდა ის — ქალები მომინდომა! დაჩვეულოა და.. ეჰ! ვის უნდა ბილიარდი მეთამაშოს? — უცბად წამოიძახა იმან.

— მე!—წამოიძახა ვიღამაც.

— თორმეტ ბოთლ ღვინოზე! დღეს ისეთ გუნებაზე ვარ, რომ მოვიგებ კიდევ და დავთვრები კიდევც.

— თანახმა ვარ, წავიდეთ!—უპასუხა გამოწვეულმა.

— ეს კარგი საქმეა! — მიობრუნდა ფერ-მიხდილი კაპიტანი სხვებს — ამათ ითამაშონ, ჩვენ კი ღვინო დავლიოთ!

ყველანი ბილიარდისაკენ გაემართნენ.

შუალამე ახლოვდებოდა. ისე აღარ ცხელოდა, თუმცა ოთახში ისევ ბული იდგა. მოთამაშეებს გაეხადათ ზედა ტანთსაცმელები და სიცხისაგან და თამაშობისაგან აღგზნებული სახეებით მეთათსჯერ გარს უვლიდნენ ბილიარდს.

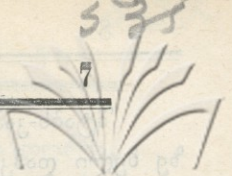
გამხდარი კაპიტანი, შტაბს-კაპიტანი და ხუთი კიდევ სხვა აფიცერი იქვე კუნჭულში მაგიდას მისხდომოდნენ ზედ, ხელებით დაყრდნობოდნენ, ღვინოს ჩუმად სვამდნენ.

ერთი მათგანი აიღებდა ხელში ჭიქას, ამოიოხრებდა, იტყოდა:

- ეჰ, რას იზამ?—და გადაჰკრავდა.
- დავლიოთ!— მიჰყვებოდა მას მეორე.
- ჰო, დავლიოთ! — იტყოდა მესამე და ისიც გამოსცლიდა.

— ააა!—უცბად ოთახში შემოვიდა ახალგაზდა აფიცერი და კარებში გაჩერდა. სახე გასწითლებოდა, თვალები უბრწყინავდა, მთელი მისი არსება მხიარულებასა და თანაც განცვიფრებას გამოხატავდა.

წამოიძახა ყველამ — მობრძანდით, მობრძანდით! შამპანიურით ვერ გავიმასპინძლებით, მაგ-

რამ... მობრძანდით. ღვინო მიიროვით.

— ეეე... გმადლობთ... გმადლობთ... მე ისეც მთვრალი ვარ... ეეე... ღვინით და... სიყვარულით — აფიცერი მივიდა და სკამზე დაეშვა — სად არის ანდრეი პეტროვიჩი? ანდრეი პეტროვიჩი, რა მშვენიერობაა, რა კარგია! ანგელოზია, ანგელოზი. გმადლობთ, გმადლობთ, ანდრეი პეტროვიჩი!

აფიცრებს ვერაფერი ვაგვოთ და ერთმანეთს გაკვირვებით შეჰყურებდნენ.

— მომითმინეთ, ვიზე, რაზე ლაპარაკობთ?

ჰკითხა ბოლოს კაპიტანმა.

— ვიზე უნდა ვილაპარაკო, თუ არა იმ ქალზე, თქვენ რომ მიმასწავლეთ. მე ხომ ვიყავი! მშვენიერობაა, მშვენიერობაა...

აფიცრებმა სიცილი დააპირეს, მაგრამ უცდიდნენ, კიდევ რას იტყოდა ეს ყველასაგან მოძულეებული ამხანაგი. მოთამაშებმაც მიანებეს თავი ბილიარდს და მაგიდას მიუახლოვდნენ.

— უწინარეს ყოვლისა მე კარგად გადავკარი — განაგრძობდა ის — შემდეგ დავადექი გზას ღ გავსწიე...

— სად, სად გასწიეთ! — ეკითხებოდა მოუთმენლად კაპიტანი, რომელიც თითქოს გრძნობდა რაღაცა უბედურობას და თვალეში შიში ეპარებოდა.

— იქ, აი იმ სახლში.

— აი, იქ ამ ფანჯრის პირდაპირ?

— სწორედ იქ.

— ორსართულიანი, მწვანე ფერით რომ არის შედებილი?

— ჰო, სწორედ იქ... მივედი და...

— მოიცათ, სად შეხვედით? ქვეით თუ ზედა სართულში?!

— ზედა სართულში.

— თქვენ... თქვენ იყავით აქ?

— ვიყავი, მაშ, რა არის აქ გასაკვირალი?

— და ნახეთ ქალი?

— ვნახე და დავამარცხე!

— არა მესმის რა! — აიწია მხრები კაპიტანმა და ამხანაგებს შეხედა.

— გვიამბეთ ერთი როგორ იყო! — სთქვა ერთმა.

— როგორ იყო — დაიწყო იმან — მეთერთმეტე საათი იყო, რომ მივედი. დავრეკე ზარი, გამოვიდა დენჩიკი. გამიკვირდა.

— შენ აქ რა გინდა?

— მე პოლკოვნიკთან ვარო.

— ააა, პოლკოვნიკიც ამ სახლებშია მეთქი?

— დიახო.

— ბარიშნა სადღა დგას მეთქი?

— ზევით სართულშიაო.

— ცალკე არის?

— ცალკეა.

— მარტოკაა?

— მარტოკა.

— აბა — ვუთხარი, — მიჩვენე ბარიშნის სახლები და შემდეგ დაიკარგე, რომ შენი სახლები იყვეს მეთქი.

ავედით ზევით. დენსიკი დავითხოვე. დავარაკუნე კარები, ხმა არავინ გამცა, მაშინ შევალე კარები და რა დავინახე?! ლოგინში იწვა ნორჩი, მშვენიერი არსება... სკამზე სანთელი ენთო, იქვე ძირს წიგნი ეგდო და ისე მისძინებოდა. ველარ მოვითმინე, დავიჩოქე და შუბლზე დავეკონე. ქალი შეკრთა, წამოვარდა და შეჰკივლა, შემდეგ ზედ ხელებზე გადამესვენა. სისულელე მომივიდა. არ უნდა მეკოცნა, მოულოდნელად მეტად შეეშინდა... მაგრამ რა მშვენიერობაა, რა მშვენიერობა.

— მერე? მერე? — ეკითხებოდნენ გადაფითრებული აფიცრები.

— ნულარ მკითხავთ... არ ვიცი... ისე ვიყავთ თავბრუ დასმული... ისეთი მშვენიერობა იყო, რომ ახლაც ტკბილ სიზმარში მგონია ჩემი თავი... ოჰ!

— მოიცათ, მოიცათ! იქნებ თქვენ პოლკოვნიკის გოგოს ოთახში იყავით და გგონიათ რომ... — ჩაეკითხა უკანასკნელად კაპიტანი.

— რის გოგო? რას ამბობთ? გოგოები მაგისტანები არ არიან! არც მაგისტანა ოთახები აქვთ და არც მაგისტანა ქვეშაგებებში წვანან... დიდრონი შავი თვალეები — განაგრძობდა ის; თითქოს ნანახ სიზმარს იგონებდა — ფერ-მიხდილი, დასურათებული სახე, მურწასვით ვიწრო, სქელი ტუჩები...

— ის არის, ის!?! — წამოიძახა კაპიტანმა --

ექვი არია, ის არას! — დაეთანხმენ სხვებიც და ჩაჩუმდნენ, მხოლოდ შიშითა და გაკვირვებით მოცულს თვალეებს და ატრიალებდნენ.

ყმაწვილმა სიტყვებზე თავი მალლა აიღო, შეხედა ერთს, მეორეს, მესამეს, დაინახა ყველას გადაფითრებული სახეები და თვითონაც გაფითრდა.

— ვინ ის! — შიშით იკითხა იმან.

— ვინ? გინდათ, გაიგოთ ვინ? — ახლოს მივიდა და შიგ სახეში ჩააცქერდა დიდ — უღვაშებიანი შტაბს-კაპიტანი — ჩვენი პოლკოვნიკის გასათხოვარი ქალი!

ახლა ყმაწვილ კაცს აღარა ესმოდა რა. ადგა, შემდეგ ისევ დაჯდა და გიჟივით ატრიალებდა თვალის კაკლებს.

— ბატონებო, სადაცაა, პოლკოვნიკი უნდა დაბრუნდეს ტფილისიდან — სთქვა ვიღამაც კარგახნის სიჩუმის შემდეგ — სჯობს, წავიდ-წამოვიდეთ!

— ყველას მოგვხვდება, ყველას! — სთქვა მეორემ და გაბრუნდა. მას მიჰყვა მეორე, მესამე ბოლოს დარჩნენ დიდ-უღვაშებიანი შტაბს-კაპიტანი და ფერ-მიხდილი კაპიტანი.

შტაბს-კაპიტანი მიუახლოვდა ყმაწვილს, მხარზე ხელი დაჰკრა და უთხრა:

— ისეთ კატორგას აკიდებენ ზურგზე, ჩემო კარგო, რომ იტყვი: ნეტავი ჩემ დღეში ქალი არ მენახაო — სთქვა და გატრიალდა.

შემდეგ მივიდა კაპიტანი. —

კარგად დამიგდეთ ვური, რა გითხრათ! — ღია სახეში ჩააცქერდა უთხრა იმან — თუ გაგიბედნიათ

და გითქვამთ, რომ მე მივასწავლეთ მაგ სახლზე, იცოდეთ, ერთ წუთს არ გაცოცხლებთ!.. წავიდეთ, მიხეილ ივანიჩ! ორივენი წავიდნენ.

ნახევარ საათის შემდეგ საკრებულოდან სახლისაკენ ბარბაცით მიდიოდა ქალის ფეხთა წინ დასვენების მოყვარული აფიცერიც.

სვ. ყიფიანი.

(დასასრული იქნება)

მ ა ხ ს ო ვ ს .

(მოგზაობა)

—:—

მახსოვს — ყრმა ვიყავ — ჯერედ ცელქი, მოუსვენარი, როს შენს კიდურზედ, ცელქო წყარავ, მე მოვირბინე! როს იფურჩქნოდა დილის ნამზედ მწვანედ მთა—ბარი, აქვე ჰყვავოდა ყვავილთ კრება მკერდ—მობიბინე..

—:—

ოდეს ნიავმა ნაზად ფრთის გაშლით გაისისინა და შენსა დუდუნს შეუერთა თვისი ჩურჩული, აქვე ბულბულმა იღუმალად ჩიქვითინა, გამოაღვიძა მუქი ია, მუნ მინაბული.

—:—

წვრილმა ბუჩქნარმა ფოთოლთ რხევით თავი დაჰხარა, კრძალვა-რიდებით გულითადი სალამი მიძღვნა; მზემ აღმოსავლით თვის მთიები გადმომაყარა, და ცელქი სხივი ოქროს ფერი გულში ჩამაწნა!...

—:—

მთელი ბუნება აღტაცებით შეგებებოდა და მეც ზვიადად ვილიმორი ყრმა უსუსური; სჩქეფდი, მდინარე!.., ნაკადული ნანას მიმღერდა, გრძნობას მიტკობდა ჰარმონიის ხმა საამური....

—:—

მახსოვს, მოვსწყვიტე მუნ ყვავილი, მორცხვად მღიმარი, ხარბად დავყნოსე, მხოლოდ ყლორტი მწარედ აცრემლდა! ოჰ! არ მესმოდა იღუმალი ბედის ჩურჩული, რომ მეც ცხოვრება იმ ყვავილის ხვედრს მიმზადებდა!

—:—

აწ წამი იგი განქრა ჩემთვის ვითა აჩრდილი: ულმო ცხოვრების შავი ძალა როს გულმა იგრძნო — და ვით შენს ნაპირს მოწყვეტილი ჩემგან ყვავილი ისე ცხოვრებამ მისწრაფება სულის დამიქცნა!...

—:—

დღეს თუ შლას იწყებს ნეტარების გულში სურვილი, მყისვე დაჩრდილავს ბოროტება შავით ბურვილი; დაუნდობელმა ბედის ჟამმა მომისპო შეგება, მაგრამ დრო იგი წაუშლელად ამ გულში რჩება!...

ს. ფაშალიშვილი.

ნუსკალ ხანი

ისტორიული მოთხრობა.

(ვუძღვნი ძმებს კოტეს და მიტროს).

(გაგრძელება)

—:—

ველაპარაკეთ ნუსკალს, დაიწყო ანთამ, რა აილო თავი და გადაჰხედა გარშემორტყმულ თანამომხმებს. — მძიმე უღელს გვადებს ავარიის ხანი, გვიქადის, მითომდა, თავისუფლების და ავლადიდების ხელშეუხებლობას. მხოლოდ გზა უნდა მივსკეთ მის ჯარს, ლეკების თარეშს კახეთისკენ. ამასთან სურსათიც ჩვენ უნდა გავილოთ. კომლოზე თითო ცხვარი და თითო კოდი ჰური.

აქ ანთა გაჩუმდა. თუშებმა შეამჩნიეს, რომ საპატიო წარმომადგენელი აღელდა, რომ კიდევ უნდოდა ეთქო რალაცა და თითქო ვერ ახერხებდა.

— მაგას ჯანი გავარდნოდა, ეგ კიდევ მოსანელმბელი იყო, რომ სხვა გვარი სირცხვილი არ დაედო ნუსკალს ჩვენს თავზე — წარმოსთქვა ნაღვლიანათ ითაბანულმა.

— მაგაზე მეტი სხვა რალა სირცხვილი იქნება... გაისმა ხმები.

სირცხვილი, თუშებო, მღელვარის ხმით განაგრძო ითაბანულმა, — ისეთი გაუგონარი სირცხვილი დაგვადო თავს ავარიის ხანმა, რომ სთქმელათაც კი შესაზარია. ესეთი შეურაცყოფა, დამცირება, პატივის ახდა, ფეხქვეშ გათელა თუშეთს ჯერ არ უნახავს.

— რა სირცხვილი!... რა შეურაცყოფა!... რა პატივის ახდა!... გაგვაგებინეთ... შეჰყვირა მოუთმენლად მთელმა ხალმა.

— ქალწულ დიაცის ბეგარა დაგვადო. როგორც მეხი თავს დაეცა ხალხს ითაბანულის სიტყვები. ისეთი სიჩუმე ჩამოვარდა, თითქო უდაბნოდ გარდაქცეულიყოს ხალხით სავსე ალაგი. კარგა ხანს, როგორც ასეულები, შეჰყურებდნენ თუშები ერთი ერთმანეთს. თითქო ვერ მიმხდარიყვნენ, ვერ გაერკვიათ ითაბანულის სიტყვები.

— გავწყდეთ, გავწყდეთ და მაგ სირცხვილსკი ნუ ვჭამთ!... იგრიალა უცბათ ხალმა;

როგორც აღშფოთებული ზღვა, ისე აღელდა ხალხი და აირივ-დაირია. მეტის სიბრაზისაგან ღრიალებდა, ზოგი რას ყვიროდა და ზოგი რას. არ იყო გარჩევა და არც გაგონება.

— გავწყდეთ! წამოიძახა ერთმა ხალხიდან, წამოიჭრა წინ და დადგა წარმომადგენლების წინ, გავწყდეთ და ჩვენი ნამუსი ჩვენვე შეგვრჩეს. ვებრძოლოთ, სანამ პირში სული გვიდგა, სანამ ძარღ-

ვებში სისხლი გვიდღოს. დეე, იმძინაროს ლორმა, მიწასთან გაასწოროს ჩვენი სოფლები და ციხესიმაგრეები, ცეცხლს მისცეს ჩვენი ავლადიდება. ნუ ჩავაგებთ ქარქაშში ხმაღს, სანამ ერთი ჩვენგანი ცოცხალი დარჩება! — გავიდეთ, გავიფანტეთ აქაიქ მთებში, აღფრთოვანებით განაგრძო მამულის-შვილმა, — და როგორც მგელი ცხვრებზე, ვითარემოთ მტერზე, მოვკენჭოთ ჩვენი მთის კლდე-ღრეები და ხევ-ხუვები მათი ლემით. დეე გაიხაროს მტერმა და სვავ-ყორანმა!... შიმშილის ნუ შეგვეშინდება, ვაყებო, დაასრულა მოლაპარაკემ, — ჩვენ მთაში ბევრია ჯიხვი და არჩვი. სუ რომ არა იყოს-რა, ბალახით გამოვიკვებოთ თავი. ღმერთი შემწეა, შიმშილით არ დავწყდებით!..

— ხალხო, საქმე უკვე გადაწყვეტილია — გამოუცხადა ყრილობას ითაბანულმა.

— მერე ვინ გადასწყვიტა? გაკვირვებით ჰკითხეს ითაბანულს.

— ანთამ უკვე ყველაფრის შესრულება აღუთქვა ნუსკალს და დღეს დაპირებისამებრ თვითონ უნდა გამოცხადდეს ამანათად.

— ანთას ვინ მისცა მაგის უფლება?! გაისმა აქაიქიდან ხმები, — ჩვენ არასოდეს არ ვიკისრებთ მაგ სირცხვილს და არც ანთას გაუშვებთ ნუსკალთან.

— მე გადაწყვიტე და წავალ კიდევ, სანამ დაღამდება, წყნარად უთხრა დევდრის ანთამ თანამომხმებს, — მე ჩემ პირს არ გადავალ და თქვენ თქვენი იცით.

— რად ჩაიღინე ეგ საქმე, ანთავ, უსაყვედურეს თუშებმა საპატიო წარმომადგენელს, — რად აქამე თუშეთს ამისთანა სირცხვილი, რად შელახვინე მტერს ჩვენი კაცობა, ნამუსი და პატიოსნება.

— ჩავიღინე თუშეთის დასახსნელად, მის საკეთილდღეოდ, სთქვა ანთამ, — სხვა ხალხის ხსნის გზა არა გვქონდა.

— მაგნაირი დახსნა რა საკეთილდღეობოა თუშეთისათვის?

— მომითმინეთ, თუშებო, დაიწყო ანთამ, — ნუსკალხანს აუარი ჯარი ჰყავს. ჩვენ ერთი მუჭა ხალხი ვერას გავხდებით და უბრალოდ დავიღუპებით უთანსწორო ბრძოლაში. გადაჰხედეთ ჩვენს თუშეთს. ნახევარზე მეტი სოფლები განადგურებულია; მათი მცხოვრებნი ამოიყლიტნენ. მთებში ცხვარი თითქმის აღარ დაგვრჩა, ქირნახული ხომ მთლად დაიბუგა. ასევე მოუვა სხვა გადარჩენილ სოფლებსაც, თუ ჯერ-ჯერობით წინააღმდეგობა გავუწიეთ მტერს. თუშეთი ნანგრევებად იქცევა და თუშეთის ხალხი აღმოიფხვრება დედამიწის ზურგიდან. აი ამას ვხედავდი და ამისათვის ყველაფრის აღსრულება აღვუთქვი მტერს; აღუთქვი მხოლოდ

იმისთვის რომ დრო მოგვეგო და მით გვესარგებლნა... ერთი კვირა ვადა ვსთხოვეთ. ეხლა უნდა შევატყობინოთ მეფე ლევანს და ფშავ-ხევსურებს, რომ მოგვეშველნენ. მეფე, დარწმუნებული ვარ, უმაღლესი გამოგვიგზავნის საშველად ჯარს. ბევრი ამაგი მიგვიძღვის ბართან და მის მეფეებთან და ამისათვის მეფე ლევანი უარს არ იტყვის. არც ჩვენი მეზობლები ფშავ-ხევსურები აგვიქცევენ ზურგს. ჩვენ ერთნი ვართ, ერთად გვისვავს დროთავითარების, როგორც სიტკბოების, ისე სიმწარის ფილა. ძველადანვე ერთი-ერთმანეთს ვუმაგრებდით ზურგს და მით ვიცავდით მთას და მასთან ჩრდილოეთიდან მთელ ქართლ-კახეთს. მხოლოდ უნდა ვეცადნეთ შაბათ დილისთვის მოვიდეს ჯარი. პაემანი შაბათის დილაა. მოგვივა ლევანის ჯარი, ფშავ ხევსურები და მაშინ მწარედ გაუთენდებათ ლეკებს შაბათი.

— მხოლოდ, განაგრძო დედრივ ანთამ, რამდენიმე ხნის სიჩუმის შემდეგ, — თუშეთის ხსნა თხოულობს ორ მსხვერპლს. ერთი მე ვარ და მეორე დიაცი უნდა იყოს. თუ დღეს არ გამოვეცხადე, ნუცალი ექვს აიღებს და ჩვენი საქმე წახდება. დღეს მე წავალ და ხვალ დიაცი მოიყვანეთ. ჰყარეთ წილი და, ვისაც ერგება, დაჰმარჩილდეს ბედს, დასთმოს თავი, როგორც მე ვთმობ თუშეთის სადღეგრძელოდ და საბედნაეროდ... მე ვიცი, რომ სიკვდილი არ ამცდება, დაასრულა ყველასაგან პატივცემულმა წოვართის წარმომადგენელმა, მაგრამ მე ეს არამც თუ მალონებს, არამედ სიხარულით მივეგებები, რაც უნდა ჯოჯოხეთურად მაწამონ, ოღონდ გამარჯვებული ვნახო ჩემი სამშობლოს დროშა... იმნაირი სიკვდილი ჩემთვის სანატრელია. გულ დამშვიდებული წარვუდგები წინაპრებს სულეთს...

სულ-განაბული ხალხი ყურს უგდებდა ამ პატიოსან მოხუცს, რომელიც ასე დამშვიდებით ლაპარაკობდა თავის ახლო მომავალ აუცილებელ სიკვდილზე. მოხუცებისაგან ოდნავ მოკაკული მისი ტანი თითქოს გასწორებოდა ამ დროს, სახეს კმაყოფილების ელფერი გადაჰკროდა და თვალები გაჰბრწყინებოდა. სრული სიჩუმე იდგა. ვერც ერთს ვერ ამოელო ხმა, ვერა მოეხერხებია-რა სათქმელად. ვინ იცის, როდემდისინ გასტანდა ეს სიჩუმე, რომ თვითონ ანთასვე არ დაერღვია.

— რას გაჩუმებულხართ, ვაჟებო, მიუბრუნდა წარმომადგენელი თანამომხმეებს, — დრო მიდის და მეც დამიგვიანდება. დაეშურებით, აბა ვინ გავგზავნოთ მეფესთან?

— ითაბანული — ითაბანული წავიდეს... ყრუდ გაისმა ხალხში.

— მაშ შენ წახვალ, უთხრა ანთამ ითაბანულს, — შიშინაობაა და ვინიცობისათვის ერთი ორიოდე მარჯვე ბიჭი თან წაიყოლე. იარეთ, რაც შეიძლება სწრაფად. დღესვე გადიო. დაბინდებამდის ეცადეთ

კახეთის მხარეს გადახვიდეთ. იქ რომელიმე ჩვენი მეცხვარის ბინაში დაისვენებთ და, ამოვალა, მოვარე თუ არა, განაგრძეთ გზა. ვინცლო გათენებისას გრემში ჩახვიდეთ. მეფე ლევანი ძალიან ადრე დგება. დილ-დილაობით სასახლის ბაღში უყვარს სეირნობა და, ვისაც ჰსურს მისი ნახვა, მისთვის კარი ყოველთვის გაღებულია. თქვენც ნუ დაგერიდებთ, პირდაპირ მიდით სასახლის დარაჯთან და მის მოხსენების შემდეგ შეხვალთ.

— რაც უნდა მოახსენო მეფეს, დარიგება შენთვის საჭირო არ არის, დაასრულა ანთამ, — შენ თვითონ ყველაფერი კარგად იცი. მხოლოდ დაეშურებით — გათენდება შაბათი თუ არა, ჯარი აქ უნდა იყოს, თუ არა, თუშეთი დაიღუპება. მოუთმენლად მოგელით.

ამ სიტყვებით დევდრის ანთა წამოდგა.

— აბა, მე წავალ, სთქვა და გადაავლო თვალი თანამომხმეებს, — სპეროზის წმიდა გიორგი მიგიძღოდეო წინ მფარველად. მშვიდობით, ხალხო. გამოემშვიდობა ხალხს, შემდეგ მოიხადა ქული: — ვთხოვ, დიდებულ ღმერთს, ჩვენ მთის წმინდანებს, რომ თუშებს გამარჯვება ნუ მოუშალოს მტერზედ, ვსთხოვ მის დღეგრძელობას, მის ბედნიერებას, აქ მყოფთ თქვენც და ყველა ჩვენ ქუდოსან-მანდილოსანს, დიდს და პატარას მშვიდობა!...

— ვფიცავ მამიჩემის სულს, ჩვენ ხატებს, რომ არ გაგიშვებ მაგ ღორებთან?.. წამოიძახა ომალოელმა და დაცრემლიანებულის თვალებით გადაელობა წინ. ჭაბუკი მთლად კანკალებდა. გულის მკერდი მღელვარებდა და სახეს ნაცრის ფერი გადაჰჰკროდა.

— რათ მიდიხარ, ანთავ, განა ჩვენ კაცები არა ვართ, ქული არა გვხურავ, ყბაზე წვერი არ გვასხავ, უღვაში არა გვაქვს?! ნუ თუ ისე დავლაჩრდით, ნუ თუ ჩვენი მამა-პაპიდანვე განთქმული ხმალი ვეღარ გასჭრის?! არა, გასჭრის კიდევ, ანთავ, არცერთი ჩვენგანი არ უმტყუნებს მამა-პაპის ანდერძს — მაშ დავჰკრათ, ვიბრძოლოთ უკანასკნელ სისხლის წვეთამდის და დაე, სადაც გაწყდება გაწყდეს სასიკვდილოდ გაქიმული ჭაპანი!...

— მადლობელი ვარ, ჩემო გიორგივ, უთხრა ომალოელს მოხუცმა ანთამ, — ძვირად მიღირს მაგ ჭაბუკ გულიდან ამონაკენესი შენი სიტყვები. კიდევ ეგ მაიმედოვნებს, რომ თუშეთი არ მოკვდება. ამ წმიდა რწმენით შეგხვდები სიკვდილს გულდაგულ. შენი ხმალი მოიქნივე, დაჰკარ სამშობლოს დასაცველად, მე-კი მოვჰკვდები მისთვის...

— აბა, წავიდეთ, მიუბრუნდა შემდეგ ანთა ბაჩოს, მიმიყვანე ლეკების ბანაკამდის და იქიდან ცხენს წამოიყვან.

ანთა წავიდა. გულდაკოდილი, დაღვრემილი სახით კარგა ხანს გაჰყურებდა ყრილობის ხალხი იმ გზას, რომელზედაც მიდიოდა ყველასაგან პატივ-

ცემული ანთა. სრული სიჩუმე ჩამოვარდა.

— ეჰ, წადი ანთავ, ღრმად ამოიოხრა ერთმა წარმომადგენელთაგანმა, — ბედნიერი ხარ, უკვდავი გაჰხადე შენი თავი... შენ არ მოკვდები, სანამ თუშის სახელი არ მოისპობა დედა-მიწის ზურგიდან. შენი სახელი, შენი მამულისათვის თავ-გადადება არ დაივიწყება, არ აღმოფხვრება გულიდან. სამაგალითოდ გადავა სიმღერებში და მოთხრობებში საშვილიშვილოდ. შენი სახელი ყოველთვის გამამხნევებელ, სულის ჩამდგმელ და მამულისადმი განუსაზღვრელ სიყვარულის ლამპრად იშუქებს და არ ჩაქრება, სანამ არ მოისპობა თუშის ხსენება...

— აბა, ხალხო, დაიძახა ითაბანულმა, ვინ წამომყვება კახეთში?

— მე! წამოიძახა ომალოელმა.

მე. მე! გაისმა აქა-იქიდან ხმები.

— ხალხო, დიაცი დაგვაფიწყდა, მოაკონა ხალხს ერთმა წარმომადგენელმა, — ვისა გყავთ ქალწული ან და შვილი?

ხალხმა ყოყმანი დაიწყო, გაისმა მითქმა-მოთქმა. დიაცის ვაგონებაზე ყველას სახე მოეკუმა. ისევ სიჩუმე ჩამოვარდა.

— როგორ! აღელვებით წამოიძახა ითაბანულმა, — ყოყმანობთ?! განა ანთა წინ არ გიდგათ? იმ პატიოსანმა კაცმა გასწირა თავი თუშეთის სადღეგრძელოდ და თქვენ-კი ვერ გამოგიმეტებიათ დიაცი? სირცხვილი!.. ერთი დიაცის გულისათვის უნდა დაღუპოთ თუშეთი?! რას გიქვიანთ დიაცი! იღვრებოდა ქვეყანამ და დიაცებს ბევრსა ჰშობს. საუბედუროდ მე არ მყავს ქალწული დიაცი და რომ მყოლოდა, იმას-კი არა, სამშობლოსათვის ყველას გავსწირავდი: ცოლს, შვილს, დედას და მამას!..

— რა გაეწყობა, უნდა დავთმოთ, დაიძახა ომალოელმა, — ერთი და მე მყავს — ტირინე. დამორჩილდნენ ბედს. დაასახელეს ქალწული ქალები და შეუდგნენ წილის ყრას. სულგანაბული, გულის ბგერით ადვენებდა თვალყურს ყოველი იქ მყოფი წილის ყრას.

— ტირინე! დაიძახა წილის ამომღებმა.

ყრილობა დაიშალა.

VIII

გულ-დაკოდილმა გიორგიმ გასწია შინისაკენ. რაც უფრო უახლოვდებოდა თავის სოფელს, მით აუტანელი ხდებოდა ცეცხლი, რომელსაც აეტანა მთელი მისი არსება. მის გარშემო მშვენიერი არც მარც თითქო სიბნელით მოცულიყო. ერთად-ერთი და; საყვარელი ტირინე, რომლისთვისაც სულს არ დაზოგავდა, უნდა თავის ხელით ძმას მიეცა მტრისთვის ნამუსის ასახდელად, გასაუბატიურებლად და გასახრწნელად: რა ვაჟკაცობაა, რისთვის ეხურა ქუდი, რისთვის ერტყა თავმომწონედ წელზე ხმალი!.. ხომ მიეგებება მისვლისთანავე მისდამი სიყვარულით აღსავსე ტირინე! მერე რა უნდა აუწყოს,

რა უნდა ახაროს?.. არა, უცბად თავისთვის წამოიძახა გულდაკოდილმა გიორგიმ, — არა, დაო, მე მგას არ ვიზამ!.. მაგრამ აქ წარმოუდგა გიორგის თვალწინ თავის ნაოქიანი შუბლით, მშვიდის სახით, თოვლივით გათეთრებული ანთა. ყურს მოესმა მისი სიტყვები: „დაჰმორჩილდეს ბედს, დასთმოს თავი, როგორც მე ვთმობ თუშეთის სადღეგრძელოდ და საბედნიეროდ“... ბედნიერი იქნებოდა გიორგი, რომ მას შეხვედროდა ვაჟკაცის შესაფერი მწარე ბედი, მაგრამ ბედმა ტირინე ინდომა. შეუძლებელი იყო, რომ არ დაჰმორჩილებულიყო ხვედრ წილს. ეს ხომ მთელ თუშეთის წინაშე წინააღმდეგობა გამოვიდოდა! ეს ხომ იმის თქმა იქნებოდა, რომ და მირჩევნიან მთელ თქვენ თუშეთსაო — მაშინ ხომ საზიზღარი მოღალატე გამოვიდოდა თუშეთის წინაშე. ზიზღით შეჰხედავდნენ დიდი, თუ პატარა, ქალი, თუ რძალი; შეაფურთხებდნენ და განდევნიდნენ, როგორც ცოფიან ძაღლს საყვარელ სამშობლოდან, რომლისთვისაც უძგერდა ჭაბუკი გული, უჩუხჩუხებდა მკლავებში სისხლი...

ამ ფიქრებით გულდაქეჯნილი და თავბრუდასხმული შევიდა გიორგი თავის სოფელ ომალოში. ხვდებოდა გზაში ვინმე თუ არა, ვერაფერს ჰხედავდა, ვერაფერს არჩევდა, — თითქო მზე დაბნელებულიყო მისთვის იმ დღეს. შეალო კარები და შევიდა სახლში.

— მოხვედი, გიორგი, რა ამბავი მოგვიტანე? მივარდა ძმას სიცოცხლით აღსავსე, ყოველთვის მხიარული ტირინე და გადაადლო ხელიდგან წინდა.

ნაღველს ნაღველი მოემატა, ცეცხლს ცეცხლი. ამღვრეული სისხლი აუვარდა თავში და გაქვავებულსავით შესდგა გიორგი ერთ ალაგას.

— რა დაგმართვია, ძმაო, გაკვირვებით მიუბრუნდა და ძმას, — რას გაფითრებულხარ, სახე სუთლად აგრევი, ავად ხომ არა ხარ?!

— არა... ცხენი უნდა მოვიყვანო, საბელი მომეცი.

— გიორგი, არის შენს თავს რაღაც, უთხრა ტირინემ, და მიაწოდა საბელი, — რატომ არ მეუბნები, რად მიმაღავ?..

ოჰ! — ნუ მკითხავ, ტირინე, თავი დამანებე, საშინლად ამოიკვნესა გიორგიმ და დააპირა გასვლა.

— არა, არ გაგიშვებ, სანამ არ მეტყვი, გადაელობა ძმას იგი, შენ არასოდეს არ მიმაღავდი და ეხლა, სჩანს, რომ არის რამე იმისთანა; მითხარი, გეხვეწები.

— რა არის და სირცხვილი!.. აღელვებულის ხმით წამოიძახა გიორგიმ, — ნუცალმა ქალის ბეგარა დაგვადო, ხვალ უნდა მივუყვანოთ... წილი ვყარეთ.

— მერე ვის ერგო?

— ჩვენ, დაო... ჩვენ...

— რა ექნათ, რამდენიმე სიჩუმის შემდეგ ხმის კანკალით ძლივს წარმოსთქვა ზარდაცემულმა ტი-

რინემ - თუ მთელმა ყრილობამ დაადგინა და თუ თუშეთი ისე დაძაბუნდა, სულით დაეცა, რომ ხარკად ქალებს აძლევს მტერს, თუ ჩვენ ვაჟებს მანდილი დაეხურათ და არ შეუძლიანთ დაიცვან თავიანთი თავმოყვარეობა, თავიანთი დიაცების ნამუსი და პატიოსნება - მეტი რა გავგეწყობა, ჩვენც უნდა დავმორჩილდეთ...

— კმარა!.. დაიღრიალა სასოწარკვეთილმა ომალოელმა და გიჟივით გავარდა გარედ.

კარგა ხანს იდგა ტირინე გაქვავებული ერთ ალაგას. მეტის ცეცხლისაგან გული საშინლად უღელავდა და ისე სცემდა, თითქო უნდა გაეპო მკერდი და გამოვარდნილიყო. სისხლი თავში აუვარდა და გონება დაუბნელა, უნდა მოეკრიბა ფიქრები, რომელნიც გაშვავებულ ზღვის ტალღებსავე აწვებოდნენ ერთი-ერთმანეთს, მაგრამ არ შეეძლო.

— ჩემი თავი განა ჩემს ნებას არ არის, მე არ მეკუთვნის? წარმოსთქვა ბოლოს ტირინემ. რა არის რომ წალი მხვდა. არა, ჩემი ნამუსის, ჩემი პატიოსნების პატრონი მე ვარ და მივცემ ჩემ თავს ნუცალს თუ არა, ჩემი ნება! მადლობა ღმერთს, არის საღსარი, არის გზა, რომლითაც შემოძლიან დავიცვა ჩემი თავი, წარვუდგე ჩემ დედამას ხელუხლებელი, ისეთივე ნამუს-დაცული, გაურყვნელი და წმიდა, როგორიც დამტოვა დედამამ.

ამ სიტყვებით მიმოავლო თვალები ტირინემ თავის მამის სახლს, კერას, თითქო ემშვიდობებოდა და

ავიდა მეორე სართულში. იქიდან გამოვიდა პატარა აივანზე, რომელიც დაჰყურებდა სახლის წინ პატარა საჯარო მოედანს. მზე კაშკაშებდა იმ-სამხრით, რა სიამითაც კაშკაშებს ხოლმე ყუყუნა წვიმის შემდეგ. რალაც სიჩუმე ჩამოვარდნილიყო სოფელში. თითქო ჩასძინებოდა ომალოს. სოფლის ბოლოს გაშლილ მინდორზე ნიავისაგან ზღვასავით ჰღელავდა მომწიფებული ომალოელების ყანები. მინდვრის ორივე მხრივ მოსჩანდნენ ფიჭვის ტყიანი თუშეთის და პირიქით ალაზნის უფსკრული. იქით აზღუდულიყო უმთავრესი კავკასიონის ქედი, რომელიც მიიგრისება დასავლეთიდან აღმოსავლეთისაკენ და იკარგება დაღესტანში.

ნაცნობი იყო ყველა ეს თვალ-გულ-წარმტაცი ალაგები ტირინესათვის. ეს იყო მისი მშობლიური მხარე, სადაც დაიბადა, აღიზარდა და გაატარა უმანკო ახალგაზრდობა. აივნიდან გადაჰყურებდა ტირინე, მაგრამ ვერაფერს კი ვერა ჰხედავდა. ჯოჯოხეთური ცეცხლი და ის საშინელი აზრი აბნელებდა იქაურობას.

ბრძოლამ ბევრს ხანს არ გასტანა. აივნიდან გადავარდნილმა მორწყო თავის უმანკო სისხლით თავის სახლის წინა კვით დაფენილი მოედანი...

ივ. ბუქურაული.

(შემდეგი იქნება)

ქ ა რ ი ღ ა გ რ გ ვ ი ნ ა ვ ს ...

—:—

ზამთარი არეს ემშვიდობებოდა და თავის ადგილს კეკლუც გაზაფხულს ულოცავდა. წასვლის ნიშნად ერთი კიდეც ცივ-ყინვიან ქარით დაჰბერა, ცა შავ ღრუბლებით მოკირწყლა, ხეები მძლავრად ახმაურა და მოკაშკაშე მთვარე მსწრაფლ გაუვალ ღრუბელს ამოაფარა.

არე-მარე მთლად წყვდიადმა მოიცვა. გაშვავებული ქარი ერთ წამს ისარივით ზეცას გაიჭროდა, შავად მოფენილ ღრუბლებს თავს უყრიდა, ერთ უზარ-მაზარ რამედ. აქცევდა და წყვდიადის მოსასპობად ძირს აქანებდა; ხან ისევ ძირს დაეშვებოდა, სუსტ უღონო ხეებს წელში ზნეჟავდა, ამახინჯებდა, ამტვრევდა, ძირიანად სთხრიდა, შენობებს ახმაურებდა, კარებს-ფანჯრებს უჭრიალებდა, ქერს უშლიდა აქეთ-იქით ჰფანტავდა, აივნებს სასტიკად აწივლებდა; ხან კი მოღლილ-მოქანცული უცბად მიყუჩდებოდა, სადღაც შავ ღრუბლებს იქით გადიკარგებოდა და ერთი წუთით ახმაურებულ

წყვდიადს კვლავ ვარსკვლავებით მოქედნილ და მოელვარე მთვარით გააშუქებდა. ძლიერი ქარი თავისუფლად დათარეშობდა, ერთი კუთხიდან მეორესკენ საჩქაროდ რბოდა და ხან წყვდიადით ხან სინათლით არეს მოსავდა; ხან რისხდებოდა, გრიალებდა, კვნესოდა და ზუზუნებდა და მის გრვინვაში მჩაგვრელთა გმობა იხატებოდა, არემარის უსამართლო ყოფა-ცხოვრების კრულვა ისმოდა, ხან კი ტკბილად წყნარი დუდუნით ჩავრულთ გულს უაღერსებდა, შიშველ-ტიტველთ ბრწყინვალე მზით ანუგეშებდა.

მე კი ქარის ზუზუნს გულმოდგინეთ ყურს ვუვდებდი და ფიქრით მოცულს ღრმად მიმეძინა. ვნახე სიზმარი.

მშვენიერი გაზაფხულის დილა იდგა. წყნარი, ცეცხლის ალივით მოელვარე ცა სიამოვნების დიმილით დედამიწას დაჰქათქათებდა და არემარეს განახლებას უქადა. ცის სივრცე თან და თან ნათდებოდა, ბრწყინვალე მზეს ადგილს უმზადებდა და ყველას ბედს აბარებდა.

ბრჭყვინავი მზეც, ოქროს ზოდვიით, მედიდურად ცას მიესვენა, თვისი ნაპეწკლები აქეთ-იქით გასტყორცნა და გუნდ-გუნდად ჩაკონილ კოკრებს ალერსიანად შეუთამაშა, გაუღიმა და ნორჩ კოკორს ფრთები შეასხა.

მზის სხივი ყველას ჰკურნავდა. მხოლოდ ჩაგრული ნორჩი ია დიდ ბუჩქის ძირას მიტოვებული, დაღონებული მწარედ სტიროდა, რადგან მზის სხივი მას არ ხვდებოდა... მზესთან ალერსი, მის სხივის ძალით გამობრუნება მასაც სწყუროდა, სიცოცხლე სწადდა, მაგრამ უზარ-მაზარ ეკლიან ბუჩქებს-კი, ეკლით მოჭედილ ზღუდით შეეპყრო და სარკმლიდგანაც არ ახედებდა...

ყველა მცენარეს გაზაფხულის მკურნალი სიო დასტრიალებდა, ყველა ხარობდა, თავისუფლად დათარეშობდა, მხოლოდ იას კი ბორკილებში სული სდიოდა...

მცენარის ამგვარი ბედისწერა სულს მიხუთავდა; მის ბუჩქის ძირის, მიწის გულიდან, მთლად ამოფშენეტა გულითა მწადდა, მაგრამ ვერ შევსდელ...

დაღონებული სადღაც შორისკენ გადაკარგვას ვესწრაფებოდი, რომ ამ დროს გაზაფხულის ყვავილებით კაპწიად მორთული პატარა ცირა ჩემს გვერდით გაჩნდა და გაშტერებით შემეპყრებდა:

„წავიდეთ. ერთად ვითამაშოთ“, მითხრა პატარამ და მსწრაფლივ გიჟმაჟ გაზაფხულს მივატანეთ. მთელი მინდვრები, ნორჩ ბალახით მორთულ-მოკაზმული, დაუღალავად გადავირბინეთ, ვბტუნავდით, მხიარულად ვითამაშობდით; გულს ჯავრი ნელნელა ეცლებოდა, თან და თან სუყველაფერი მავიწყდებოდა.

ქარი—კი თავისებურად გრიალებდა...

* *

მზე თან და თან ახლოვდებოდა, ბრწყინდებოდა და სიმბურვალეს უმატებდა. ჩემი მეგობარი ლამაზ თვალ-წარმტაც ცირად გადიქცა, გამხმარ პურის თავთავების გვირგვინით თავი შეიმკო და სიამოვნების სახით გასტკეროდა იქით, სადაც ახალგაზრდა ქალ-ვაჟი ფერხულში ჩაბმულნი მხიარულად მღეროდნენ, იცინოდნენ, ტკრციალებდნენ და ცეკვავდნენ. ძვირფას მეგობარს, მწვავე თვალები შეუთამაშეს, წითელმა ტუჩებმა გაუღიმეს და მოუთმენლად შემომძახა: „წავიდეთ, ჩვენც მათთან ერთად ვიმღეროთ ვიტკრციალოთ, გვიყვარდეს ბუნება, ერთმანეთი“!...

მზე-კი მალლა იწვედა, მაგრამ ქარი მაინც გრიალებდა...

* *

ფერხულში უსაზღვროდ ვმხიარულობდით, ვიცინოდით, ვხარხარებდით, მზე კი გვერდ-გვერდ

იწვედა და თან სიცხოველე აკლდებოდა. მხიარულ ფერხულს მსწრაფლად განვშორდი და დაფიქრებულმა არეს გაეხედე. ხის ნორჩი მწვანე ფოთლოები მთლად დაყვითლებულიყვნენ და ნეტარ წარსულის სინანულით აღშფოთებული შრიალებდნენ. ნაყოფ-დასხმული ხის ტოტები უძლურად დედამიწას დაყრდნობოდნენ და მძიმე ტვირთიდან განთავისუფლებას თხოულობდნენ...

ჩემს, მეგობარს, კი კვლავ ვაზის ფოთლის გვირგვინებით თავი მოერთო და ორ პაწაწკინა ძვირფას შეილით წინ მომეგება:

— „ერთად ვიმუშაოთ“ მითხრა მეგობარმა და შევუდექით ნაყოფის კრეფას. დიდ ხან, დიდ ხანს მეგობრულად ვმუშაობდით, თან შვილების გიჟ-მაჟ ცელქობით ჩუმიდ ვსტკებოდით.

მზე ნელ-ნელა ძირს ეშვებოდა, ქარი—კი ისევ გრიალებდა...

* *

დიდ ხანს ვმუშაობდით.

ბოლოს დაღლილობა ვიგრძენ, ერთი წელში გავიმართე და მალლა ცის სივრცეს გაეხედე... მზე ჩასულიყო... არე-მარე მთლად თოვლს წაებურდნა და სამარისებურ სიჩუმეს მოეცვა.

ჩემი პატარა სახლი თოვლ-ყინულით მოქარგულიყო და გაყინულ ფანჯრიდან მხოლოდ ცეცხლის შუქი-ლა მოსჩანდა. მის კარის წინ წელში მოხრილი ბებერი დედაკაცი იდგა ნაღვლიანის თვალებით, ჩუმიდ მეძახდა: „აქ შემოდი, ერთად დავისვენოთ“.

ჩამოვჯექი სკამზე და ხმა-ამოუღებლივ ფანჯრიდან გარედ ვიტკირებოდი. ცა-მოწმენდილზე მთვარე ელვარებდა, მის შუქზედ შორს ძეგლებით მოფენილი სასაფლაო იხედებოდა. იქ, სასაფლაოსკენ, მიჩვენებდა ბებერი დედაკაცი, იქიდან უნდა ველოდეთ კვლავ დაუსრულებელ გაბრწყინებულ დღეს...

ქარი მაინც გრგვინავდა...

გ. მოუსვენარისძე.

ქართული
წიგლისათვის

მოკლე მიმოხილვა ქართულ მწერლობისა უძველეს დროიდან.

დამოუკიდებელი ან ოპროს ხანა.

უოთა რუსთაველი.

„ვეფხვის ტყაოსნის“ საზოგადო, მსოფლიო მნიშვნელობა.

XIII

სწორედ განცვიფრებაში მოყავს, „ვეფხვის ტყაოსანს“ მკითხველი თვის აზრთა სიმდიდრე — სიუხვით, სხვა და სხვა შეხედულობათა და შემეცნებათა მკაფიო და მახვილი გამოსახულობითი მსოფლმხედველობის სისწორე-სიღრმით და სულერ ვითარებათა ნაზ-ნარნარ, ბუნებრივ და ამასთან იდეალურ გამოხატვით. „ვეფხვის ტყაოსანი“ უმრეტი წყაროა, დაუღვეველი საგანძურია, უძირო ჭაა ღრმა და დიადი აზრების, უტყუარ მსოფლიო ქეშმარიტებისა, სოციალურ ჰუმანიურ და სქესებრივ იდეალებისა, მაღალ ადამიანურ გრძნობისა და ნამდვილ ქრისტიანულ რწმენა-შემეცნებისა! და აკი სწორედ ამისათვის გახდა ის ერის „წმინდათა-წმინდად“, დაუფასებელ საუნჯედ, იმედ-ნუგეზად და მეორე სახარებად. ჯვარი, „ვეფხვის ტყაოსანი“ და სამშობლოს სიყვარული — აი სიმბოლო და ქვა-კუთხედი ქართულ ეროვნებისა; აი ის გზის მაჩვენებელი ვარსკვლავი, რომელიც წინ უძღოდა ერს და დიდად ჭირ-ვარამიანს, მრავალ-ტანჯულს, მაგრამ გმირულს, ისტორიულს ცხოვრებაში. როგორც სახარების ღვთაებრივი სიტყვები სარწმუნოების სფერაში, ისე „ვეფხვის ტყაოსნის“ მხნე, მკვეთრი, დაჭედ-დაკვერილი აფორიზმები ალომებდა, აკაეებდა ქართველს გულს და სადევ-გმირო, თითქმის საარაკო, საქმეებს ჩაადენინებდა ხოლმე ბრძოლის ველზე, სამშობლოს დაცვის დროს.

აბა რომელს ლაჩარს და სუსტს არ აღაფრთოვანებდა სიმხნე სიმამაცის ენერგიით მისი აფორიზმები, ერის გულიდგან ამოღებულნი და მისი წარსულ „ჯვაროსნულ“ ისტორიულ ცხოვრებით გაშუქებულნი! მაგ.: „სჯობს სიცოცხლესა ნაძრახსა სიკვდილი სახელოვანი, „კაცი ჯაბანი რითა სჯობს დიაცსა ქსელის მბეჭველსა“, „შიში ვერ იხსნის სიკვდილსა, ცუდია დაღრეჯილობა“, „ასი ათასსა აჯობებს, თუ გამორჩევით მქმნელია“, „კაცი თუ ჭირსა ვერ დასთმობს, ლხინი რა დასათმელია“ და სხვ.

ეს ოქროს სიტყვები, სიმხნე სიმამაცის ათი მცნებანი, თუ დროშაზე არა, გულის ფიცარზე მაინც ჰქონდა აღბეჭდილი ყოველივე ქართველს მეომარს.

განა ქართველი ქალი, ქართველი დედა ნაკლებ-გამამხნეველ, ამაღელვებელ და წამებულ აზრ-შეხედულობას ჰპოებდა „ვეფხვის ტყაოსანში“?.. «ღელვა ლომისა სწორია, ძუ იყოს, თუნდა ხე-

ლია», ან და „თუმცა ქალია ხელმწიფეთ, მართლეთისა დანაბალია“ — ამ ჰუმანიზმით აღსავსე სიტყვებით რამდენ ქალს აღუვსებდა და აღუვსეს მაღლობით, ენერგიით, მხნეობით და უანგარო შრომის სურვილით სულს და გულს!..

მეგობარი? მიჯნური? ახალგაზდა? ჭკვა-დამჯდარი და ჭირნახული? დაბალ შთამომავლობით კაცი? — ყველა, ყველა ჰპოებდა და ჰპოებს „ვეფხვის ტყაოსანში“ დარიგებას, ნუგეშს, სიამოვნებას, აღტაცებას გამხნეებას...

აი რისთვისაა რუსთაველი ყველასათვის საყვარელი! მის თხზულებაში ყველა ჰპოულობს თვის წყლულის წამალს, თვის სანუგეშო მალამოს, ბრწყინვალე იდეალს წმინდა სიყვარულისას და უანგარო მეგობრობასას...

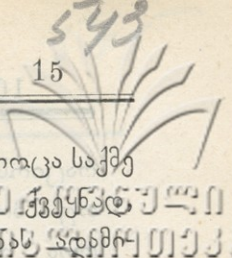
ჩვენ შევეცდებით ვაკვრით მაინც აღვნიშნოთ ცალ-ცალკე „ვეფხვის ტყაოსანში“ უხვად დაფანტული ბრძნული აზრები სხვა და სხვა საგნებზე და მოვლენებზე.

რუსთაველის შეხედულება პოეტზე და პოეზიაზე

ძველად და ახლაც ბევრნი პოეზიას საფუძვლად უღებენ მშვენიერებას, სილამაზეს ისე როგორც მეცნიერებას — ქეშმარიტებას. ასეთი მსჯელობა — შეხედულება განმარტებას თხოულობს. რასაკვირველია, თავისთავად ცხადია, რომ მშვენიერება შედის, როგორც საჭირო და აუცილებელი ელემენტი, ყოველივე ხელოვნების არსებაში, მაგრამ ამავე დროს ხელოვნებაში უსათუოდ ისიც უნდა შედიოდეს, რაც შეადგენს არსებობას, მყოფობას ყოველივე შემგნებელ აზროვნებისას — ქეშმარიტება. ქეშმარიტება არის აუცილებელი საძირკველი პოეზიისა; ქეშმარიტება ისეთივე შინაგანი მიზანია პოეზიისა, როგორც ცოდნისა*). ყოველივე სხვა გვარი შეგნება — შემეცნებისაგან პოეზია განირჩევა მხოლოდ იდეის გამოხატულობის ფორმით.

„მშვენიერება“ არ არის ერთად-ერთი მიზანი ხელოვნებისა; ის ისეთივე აუცილებელი ელემენტი ხელოვნებაში, როგორც ქეშმარიტება. ამ გვარი

*) პოეზია იგივე მსჯელობაა, მხოლოდ არა იდეის დიალექტიურ განვითარების ფორმაში, არამედ იდეის სახეში მოვლინება — გამოცხადებაში. პოეტი არ ამტკიცებს ქეშმარიტებას, ის აჩვენებს მას.

თანასწორუფლებიანი შეერთება — შეხამება ხელოვნებაში „ქეშმარიტებისა“ და „მშვენიერებისა“ ქმნის იმას, რომ ხელოვნურ განსჯერტაში ცხოვრების მოვლენანი აღწევენ კაცობრიულ გონების უმაღლეს მხარეს და ამ გონებას შეძლებას აღწევენ ხელოვნურ ნაწარმოებში გამოითქვას, გამოაშკარავდეს.

პოეზიაზე დღესაც არ არსებობს გადაჭრილი აზრ — შეხედულობა. დღესაც შეცდომით ბევრ ნიჭიერ პოეტ-კრიტიკოსებსაც ჰგონიათ, რომ საზოგადოდ ხელოვნებას, და კერძოთ პოეზიას, „მშვენიერება“ უნდა ედღოს საფუძველად... ქართველი გენიოსიკი მ-XII საუკუნეში უთუოდ ქეშმარიტებად სთვლიდა იმას, რომ „შაირობა პირველადვე სიბრძნისაა ერთი დარგიო“; ე. ი. რუსთაველი პოეზიას სთვლის ქაცობრაობის ქვეა-გონების და სიბრძნის ისეთივე დარგად, როგორიც არის ფილოსოფია, ღვთისმეტყველება, ვარსკვლავთ-მრიცხველობა, მათემატიკა და სხვა მეცნიერებანი...

როგორია პრაქტიკული მნიშვნელობა საზოგადოდ ხელოვნებისა? კერძოდ: „რა სარგებლობა მოაქვს პოეზიას“? პასუხის მიგება ადვილია: თუ პოეტი **ასურათებს** სინამდვილეს, — მაშინ ის გვიადვილებს ცხოვრების შეგნებას; თუ ის **კიცხავს** სინამდვილეს, — მაშინ ის ჩვენ გვიშკარავებს სიავესიბოროტეს და გვასწავებს მასთან ბრძოლას; თუ ის **გვიხატავს** ცხოვრების იდეალურ მხარეს, — მაშინ ის გვიჩვენებს, საითკენ წავიდეთ, სად არის ის ნიმუშები, მაგალითები, რომლებსაც ჩვენ უნდა წავბაძოთ. ცოტა უფრო სამძიმოა პასუხის მიგება იმ კითხვაზე, თუ რა სარგებლობა მოაქვთ იმ პოეტებს, რომლებიც ჰქმნიან „მხოლოდ ხელოვნებისათვის“, „ხმა ტკილ ჰანგებისა და ლოცვისათვის“ და რომლებსაც არა აქვთ მიზნათ ადამიანის სამსახური. უნდა ვსთქვათ, რომ „წმინდა ხელოვნების“ ქურუმნიც არა ნაკლებ **სასარგებლონი** არიან იმ პოეტებზე, რომლებიც „ცოცხებს“ იღებენ ხელში, რათა გაჰხვეტონ ნაგავი „ხმაურიან ქუჩებიდან“. — ყოველი დარგი ადამიანის მოქმედებისა ილტვის ჰქონდეს თვისი საკუთარი სამფლობელო და თხოულობს საკუთარს განვითარებას. მოქმედება, საქმე თავდაპირველად, თვით უნდა განვითარდეს და ის მხოლოდ მერე იწვევს ზედმოქმედებას სხვა რამეზე. ამისდა მიხედვით ყოველივე მეცნიერება იყოფება ორ გვარად: **წმინდა** მეცნიერება და **შერთული** მეცნიერება, ასევეა პოეზიის სამფლობელოშიაც.

აი რას ამბობს ამის შესახებ ერთი ცნობილი მწერალი*): „თქვენ გნებავთ, რომ ხელოვანი სარგებლო იყოს? მიეცით მას ნება, ნუ დაუშლით თავდაპირველად იყოს **ხელოვანი** და ნუ შეაქრთობთ მითი, რომ ის სრულის სიბეჯითით გართულის ისეთი შესწავლა-მომზადებით, რომელსაც მიზ-

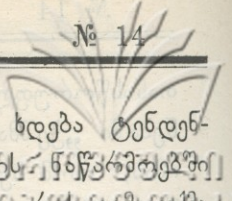
ნად აქვს მხოლოდ საქმე ხელოვნებისა. როცა საქმე შესრულდება, როცა ის გამოცხადდება **ქვეყნად** მაშინ აუცილებლად იქონიებს ზედგავლენას ადამიანის შეგნების და ცხოვრების ყოველივე მხარეზე... სუყველაფერს რომ თავი დავანებოთ, მხოლოდ ერთი შთაბეჭდილება მშვენიერებისა“, თავის თავად, სასარგებლოა მით, რომ ავითარებს ადამიანში ესტეტიურ გრძნობას; უამგრძნობოთ კი შეუძლებელია სრული აღზრდა-განვითარება ადამიანისა. რაფაელის სურათებს არავითარი პრაქტიკული თანამედროვე ცხოვრების კითხვები არ გადაუწყვეტია, მაგრამ დიდი სიკეთე და დაუფასებელი სარგებლობა მოჰქონდათ და მოაქვთ ცხოვრებისათვის: მათ მძლავრად იმოქმედეს ცხოვრების „გაერთიანებაზე“... ამისათვის ტერმინიც „ხელოვნება ხელოვნებისათვის“ საჭიროებს ახსნა-განმარტებას. ჩვეულებრივად, ეს ტერმინი ისე ესმით, ვითომ ხელოვანმა მიზნად უნდა დაისახოს სიმშვენიერე შექმნა — **შესრულებისა**. რასაკვირველია, თუ მართლა მხოლოდ **ასრულებას** მისდევს ხელოვანი, მაშინ ხელოვნება ჰკარგავს თვის შინაგან მიზანს — ხელი შეუწყოს ასე თუ ისე, ადამიანის შეგნების ნათელიყოფას, სიცხადეს...

— სწორედ ასეთი სწორი, მართალი და ფართე შეხედულობა აქვს პოეზიის მნიშვნელობაზე რუსთაველს, ის არ სთვლის პოეზიას მიუწდომელ რამ სიწმინდედ, მხოლოდ ქურუმთა ნაწარმოებად, „ბუღბუღის ქიკიკად“, ე. ი. ისეთ რამედ, რომელიც მხოლოდ სმენას ატკობს და გულს და ჰკვას კი არ ასაზრდოებს. მას პოეზია ესმის, როგორც „მშვენიერება — სიბრძნის“, თანხმობითი და ჰარმონიული შეერთება-შეკავშირება, როგორც „სხეულის“ და „სულის“ მასაზრდოებელ-განმსპეტაკებელ სახსარ-საშუალება. ერთის სიტყვით, პოეზია, შოთას შეხედულობით, ყოველ მხრივ „დიდი მარგია, „საღრმთო საღრმთოთ გასაგოანია“, ყველას „იამების, ვინცა ისმენს კაცი ვარგი“...

რა არის პოეზია? რითი განირჩევა ის უბრალო „მელექსეობისაგან“? მცნებებს: „პოეზია“ და „მელექსეობა“ წინადაც და ახლაც ბევრნი ურევენ ერთმანეთში, თითქოს სიტყვები ერთი და იგივე შინაარსის გამომხატველნი იყოს. თუ რომელიმე ნაწარმოები „გალექსილია“, და კარგად არის გალექსილი, ის, არამცთუ უბრალო მკითხველს, ხშირად „ნაფიც“ კრიტიკოსსაც, ჰგონია ნამდვილ პოეტურ ნაწარმოებად. და აკი ამისთვის ბევრს, რომელნიც უბრალო „მიწის შვილად“ არიან დაბადებულნი და აპოლონის წმინდა საკურთხეველის მიკარების ნებაც არა აქვთ, თავიანთ თავი «პოეტი» ჰგონიათ მაშინაც კი, როდესაც ამბობენ «უმსგავსოთ და შორი-შორს»...

«პოეზია» და «მელექსეობა» სულ სხვა და სხვა მცნებაა. პოეზია სიტყვიერი მხატვრობაა. პო-

*) სიპოვსკი,

რაციონალიზმ*) სამართლიანად შეადარა მხატვრობას თუ პოეზიას მხატვრობაა, მაშინ ჩვენ შეგვიძლია განვავარძლოთ შედარება და ვსთქვათ, რომ «ლექსი» საღებავია, წამალია, რომელიც იხმარება, როგორც მასალა, მხატვრობაში. რასაკვირველია, იდეა ან გრძობა, რომელიც განხორციელებულია, რომელიმე მხატვრულ ნაწარმოებში, დიდად განირჩევა საღებავისაგან. «გალექსვა», «ლექსი»—წამალია, საღებავია, «პოეზია» კი—მის საშუალებით განხორციელებული იდეა, გრძობა.

ამნაირად სულ სხვაა «მელექსეობა» და სულ სხვა —«პოეტობა». ნამდვილი არსება «პოეტობისა» შექმნაა, გამოგონებაა.

«შექმნილად» იწოდებოდა ყოველივე ისიც, რაც ადამიანის შემოქმედ ნიჭის—ფანტაზიის და საგონებელის—ძალით არყოფილგან პირდაპირ ყოფაში გადმოტანია, მოვლინებულია.

«გამოგონება» არის შექმნა ფანტაზიის შემწეობით ცხად და ცოცხალ სახისა, ხატებისა, რომელიც არ ეწინააღმდეგება არც სინამდვილეს, არც ისტორიას და არც ადამიანის ლოლიკას. ის სახით აზროვნებაა, ფიქრია, როგორც ბელინსკი ამბობს. როგორ აზროვნობს პოეტი? ზოგნი ამბობენ—შეგნებულადო,, ზოგნი კი—შეუგნებლადო. ჩვენის აზრით კი—ასედაც და ისედაც იმისდა მიხედვით, რომელი ნიჭი სჭარბობს პოეტში: გონება თუ ფანტაზია. პოეტი მუშაობს, ჰქმნის **შეგნებულად**, თუკი მასა ჰქვა-გონება მკვეთრი, გამოქნილი და დაკვირვებულია და სჯობნის ფანტაზიას და გულს. მაშინ ხშირად იდეა მის ნაწარმოებში გამოთქმულია უსახოთაც. და, თუკი პოეტი სუსტია, მაშინ იდეა

ჩრდილავს მის სახეს, ხატობას და ხდება ტენდენციად. უკანასკნელ ჯურის პოეტებში ნაწარმოებში გონება ასრულებს, ამთავრებს იმას, რას ვხედავთ და ცხად-ყოფა ვერ შესძლო ფანტაზიამ, სახემ. მათი ნაწარმოებნი მშრალი, უფერული და უსრული არის, ასაზრდოებენ მხოლოდ ჰკუას, ფანტაზია—საგონებელს კი არა რას ეუბნებიან; აჯერებენ, ასწავლიან, არწმუნებენ, მაგრამ «არ ძალუძსთ სრულქმნა სიტყვათა, გულისა გასაგმირეთა»...

«შექმნა», «გამოგონება» სული და სიცოცხლეა პოეზიისა; «ლექსი», რითმა კი ხორცი, ან უფრო ვიწროდ, ენა. შესაძლოა «შექმნა», «გამოგონება» პროზით; შესაძლოა «გალექსვა» უბრალო და ნამდვილ მოქმედება-მოვლენათა. ბერძნების უდიდესი ფილოსოფოსი არისტოტელი*) ამბობს: „ლექსი“ და „პროზა“ ვერ გააჩვენებენ პოეტს ისტორიკოსისაგან; ჰეროდოტის ისტორია „ლექსადაც“ რომ იქმნეს დაწერილი, ყოველთვის, როგორც წინედ, დარჩება ისტორიად. პოეტი და ისტორიკოსი იმითი განირჩევიან ერთმანეთისაგან, რომ ისტორიკოსი მოქმედებას აღწერს ისე, როგორც იყო, პოეტი კი, როგორც უნდა ყოფილიყო“.

არჩევს თუ არა რუსთაველი უბრალო „მოლექსეს“ ნამდვილ „მოზაირესაგან“?

იპ. ვართაგავა.

რედაქტორ-გამომცემელი: პეტრე სურგულაძე.

განსჯადობა.

ქართული მწერლობა საზოგადოდ ვერაზნდვას კარგ ნიბდავსე, მაგრამ ეველასედ უფრო მეტი უბედურობა კი ჩემ ნაწერებს ეწვია: ამ ნახევარ საუკუნის განმავლობაში ორი ჰატარა ტომის მეტი არ გამოხულა, მაშინ როდესაც რამდენიმე ათეული მანც უნდა გამოკვეთულიყო. ამის მიხესი ხელმოკლეობა და დაუდევრობა იყო. რადგანაც ეს ორივე მიხესი დღეს თავიდან აცილებულია, მე თვითონ განვიხრასე სრული ჩემი ნაწერების გამოცემა ამგვარად: გამოვა კრებული ეოველ თვიურად, წელიწადში თორმეტი წიგნი, ორას ფურცლიანი. ჰირველ ას ფურცელსე იქნება დაბეჭდილი ჩემი ახალი

ნაწერები ჯერ სრულიად არსად დაბეჭდილი და მეორე ასსე კი ძველი, უკვე სხვა და სხვა ჟურნალ-გაზეთებში დაბეჭდილი აქა-იქ, მაგრამ განწორებული და შენიშვნებით, თუ რა დრომ და ვითარებამ გამოიწვია ეს ახუ ის თხზულება. (მასალები მთელი წლის ე. ი. 12 წიგნისა მზადა).

წლიური ფასი ერთი თუმანი, რომელიც განაწილდება ოთხად. თითო წიგნი-კი ეღირება თითო მანეთი.

ხელის მოწერა მიიღება ჯერ-ჯერობით: თბილისში, წერა-კითხვის საზ. კანცელარიაში, ქუთაისში მთავრიშვილისა და ისიდორე კვიციანიძის წიგნის მაღაზიებში, დაწვრილებით შედევში.

აპაპი.

*) შენ. თვის თხზულებაში «De arte prefica».